

پایه یازدهم

رشته انسانی

مرورنامه
آزمون‌های
تشریحی
سین جیم

۱۴۰۳/۰۸/۲۸

آزمون ۳

مرکز آزمون سین جیم

نام درس	موضوع	صفحه کتاب درسی
فارسی ۲	درس ۲ تا ۵	۱۷ تا ۴۹
دین و زندگی ۲	درس ۳ تا ۵	۲۸ تا ۶۷
ریاضی و آمار ۲	فصل ۱ درس ۱ از ابتدا ترکیب شرطی دو گزاره تا انتها درس ۲	۶ تا ۲۰
جامعه‌شناسی ۲	درس ۲ تا ۴	۱۱ تا ۳۳
جغرافیا ۲	درس ۲ تا ۳	۱۱ تا ۳۶
انسان و محیط زیست	درس ۲	۲۱ تا ۳۲

درس ۲ - قاضی بست

متن

فارسی ۲

درس قاضی بست از سیر داستانی مهمی برخوردار است، حین مطالعه آن حتماً به تقدم و تأخر پدیده‌ها و اتفاقات توجه کنید، [به عنوان مثال اگر بخواهیم خیلی کلی مثلی از این قضیه خدمت شما بگیم: «وقت امیر صدقه داد قلبش تب کرده بود و یا بعدش؟» خیلی سؤالات متنوعی می‌توان از این سیر کلی داستان طرح کرد، پس به این تقدّم و تأخر خیلی توجه کنید!] ضمناً مهم‌ترین بخش دستور زبان فارسی یازدهم در این درس ذکر شده است، فعل مجهول به طور قطع ۰/۵ نمره از دستور زبان آزمون نهایی را به تنهایی به خود اختصاص می‌دهد.

◆ مفهوم کلی درس:

شخصیت‌ها: امیر: امیر مسعود غزنوی / بونصر: کاتب دربار / ابولفضل بیهقی: شاگرد بونصر و کمک دست وی.

لقب‌ها: خواجه عمید، دبیر کافی: بونصر / خداوند: امیر / خلیفه: خلیفه عباسی

◆ سیر کلی داستان:

امیر مسعود به ساحل رود هیرمند می‌رود تا اندکی به تفریح بپردازد. اتفاقاً طوفانی می‌آید و کشتی امیر غرق می‌شود، نویسنده کتاب (بیهقی) این را نشانه بزرگی خدا و لطف او به امیر می‌داند. امیر به لشکرگاه برمی‌گردد تا مردم فکر نکنند او مرده است و امیر به این میمنت صدقه می‌دهد. سپس امیر به واسطه جراحی که حین غرق شدن می‌بیند تب می‌کند و در این دوران مریضی کسی نمی‌تواند به دیدار او برود. اینجا بونصر نامه‌ها می‌خواند و مقداری خبرهای بد را از آن‌ها پاک می‌کند که حال امیر بدتر نشود و خلاصه آن‌ها را به بیهقی می‌دهد تا به امیر برساند. بیهقی هم نامه‌ها را به آجاجی خادم می‌دهد که به دست امیر برسد، زیرا فقط خادم و طبیب و چند نفر دیگر از خدمتکاران اجازه داشتند به خلوت امیر بروند، زیرا او تحت درمان ابوالعلائی طبیب بود.

روزی امیر ابولفضل بیهقی را صدا می‌کند و به او مقداری طلا می‌دهد که به عنوان صدقه به قاضی شهر بست بدهد. بیهقی این را با استادش بونصر در میان می‌گذارد و آن‌ها قاضی شهر بست را صدا می‌کنند تا طلا را به او بدهند، اما قاضی به دو دلیل طلا را از آن‌ها نمی‌پذیرد، اولاً که می‌گوید من نمی‌دانم این پول / طلا حلال است یا نه، بونصر می‌گوید این طلا از جنگ با کفار هند و شکستن بت‌های آن‌ها به دست آمده، اما باز قاضی نمی‌پذیرد و دلیل می‌آورد که من نمی‌دانم که جنگ با کفاری که شما کردید بر شیوه پیامبر اکرم (ص) بوده یا نه، ثانیاً قاضی می‌گوید من قانعم و نیاز به این پول ندارم و نمی‌توانم در روز قیامت پاسخگو باشم که من این همه پول داشتم و در همسایگی من کلی انسان بدبخت و فقیر زندگی می‌کردند و بونصر قانع می‌شود و طلاها را پس می‌برد.

◆ عبارات مهم درس:

توجه داشته باشید که معنی لغات را از انتهای کتاب درسی حتماً مطالعه کنید.

- از قضای آمده: اتفاقاً
- از هر دستی مردم بودند: مردم از هر طبقه‌ای آنجا حضور داشتند.
- سوری به آن بسیاری تیره شد: شادی آن‌ها خراب شد.
- امیر از آن جهان آمده: امیری که از مرگ نجات یافته
- زر پاره کرده: طلا را سکه کرده / شمش کرده
- در عهده این نشوم: مسئولیت این را قبول نمی‌کنم.
- وزر و بال این چه به کار آید: گناه و سختی پذیرش این (هدیه) را نمی‌پذیرم.
- خداوند ولایات: صاحبان سرزمین‌های اسلامی
- اندک مایه حطام دنیا: مال و دارایی اندک دنیایی

◆ انواع «را» مهم:

- آن را اندازه نبود ← برای آن اندازه‌ای نبود. (حرف اضافه)

درس: ۲، ۳ و ۵

صفحات: ۱۸ تا ۴۵

- بونصر نامه‌های رسیده را به خط خویش نکت بیرون می‌آورد ← فکت اضافه
- بونصر نکت نامه‌های رسیده را به خط خویش بیرون می‌آورد ← فکت اضافه
- شمار آن به قیامت مرا باید داد ← نوع را در نظر شما زاید است. (در اصل رای نهادی است که قرار نیست شما یاد بگیرید.)

زیر زره بین

بخواست: طلب کرد / بخواست: بلند شد

زیر زره بین

فعل «گرفت» در این درس به معنی «شروع شد» استفاده شده است. طراح می‌تواند از تفاوت معنایی این مصدر با معانی متفاوت سؤال بدهد.

♦ انواع «و»

خروش و دعا بود از لشکری و رعیت و چندان صدقه دادند که آن را اندازه نبود.

- توجه کنید که دو نوع (و) معروف داریم: }
و عطف
و ربط

به مثال بالا توجه کنید «و» به کار رفته است. برای تعیین نوع آن به هدف از آمدن آن توجه کنید:

✓ (و) عطف: هدف اتصال دو گروه اسمی است: واو اول و دوم

✓ (و) ربط: هدف اتصال دو جمله است. واو سوم

♦ دستور زبان فعل مجهول

برای ساختن فعل مجهول باید:

مثال: می‌خورد

۱- ماضی استمراری

۲- خورده

۳- می‌شد

۱ زمان فعل معلوم را پیدا کنید.

۲ از مصدر فعل معلوم، صفت مفعولی بسازید.

صفت مفعولی: بن ماضی + ه

۳ مصدر «شدن» را به زمان مرحله (۱) ببرید.

✓ توجه کنید که مصدر «شدن» در قدیم می‌توانسته با مصدر «آمدن» جایگزین شود، مثال: نوشته شد ← نوشته آمد

برای تشفیص فعل مجهول تماماً به صفت مفعولی پشت مصدر شدن تویه کنید.

مثال: متعیر شد ← معلوم است، صفت مفعولی و پیور ندارد که سافتار مجهول تشکیل شود.

در این درس از حرف اضافه «به» به جای حرف اضافه «با» استفاده شده است.

با بونصر بگفتم ← به بونصر گفتم

✓ به ساختار کهن فعل ماضی ساده در این درس نیز توجه کنید.

فعل ماضی ساده + ا ← گفتا

ب + فعل ماضی ساده ← بگفت

هر دو نشانه بالا با هم ← بگفتا

• ماضی ساده کهن:

درس ۳ - در امواج سند

◆ مفهوم کلی درس:

وقتی مغول به ایران حمله می‌کند، سلطان محمد خوارزمشاه پادشاه ایران بود که با حمله آن‌ها به جزیرهٔ آبسکون فرار می‌کند و همانجا می‌میرد، پسر شجاع او جلال‌الدین با مغول مجبور است جنگ کند، دکتر مهدی حمید شیرازی این جنگ را در این چهار پاره یا دوبیتی پیوسته به تصویر کشیده است.

استعاره‌های مهم درس

گردی زعفران رنگ: استعاره از نور خورشید
 روی روشن روز: استعاره مکنیه و تشخیص
 دامن شب: استعاره مکنیه و تشخیص
 دریای خون (بیت ۸): استعاره از آسمان قرمز رنگ
 دریای خون (بیت ۲): استعاره از میدان جنگ
 برگ: استعاره از سرباز مغول
 شاخه: استعاره از سپاه مغول
 غولان: مغولان
 اهریمن: مغولان و دشمنان (مغول)
 دریای بی‌پایاب: رود سند

تشبیه‌های مهم درس

خوناب شفق: اضافه تشبیهی
 یعنی شفق به خونابه تشبیه شده است.
 به رود سند می‌گفتند برهم / ز امواج گران کوه از پی کوه
 موج به کوه تشبیه شده است.
 سیماب گون امواج لرزان
 امواج به جیوه تشبیه شده است.
 چو کشتی بادپا در رود افکند
 بادپا (اسب) ← کشتی

◆ تصاویر ارائه شده در ابیات:

- به مغرب سینه‌مالان قرص خورشید / نهان می‌گشت پشت کوهساران ← تصویر غروب خورشید
- نهان می‌گشت روی روشن روز / به زیر دامن شب در سیاهی ← تصویر غروب خورشید
- چو آتش در سپاه دشمن افتاد / ز آتش هم کمی سوزنده‌تر شد ← حملهٔ جلال‌الدین به سپاه مغول
- ولی چندان که برگ از شاخه می‌ریخت / دو چندان می‌شکفت و برگ می‌کرد ← ازدیاد سپاه مغول و رشد لحظه‌ای آن‌ها
- میان موج می‌رقصید در آب / به رقص مرگ اخترهای انبوه ← انعکاس ستارگان در آب
- از این سد روان در دیدهٔ شاه / ز هر موجی هزاران نیش می‌رفت ← خروش و جوش رود و ناراحتی جلال از این حجم آب زیرا نمی‌تواند سپاه کمکی از آن طرف رود برای خود فراهم کند.

زیر زره سپین

تصاویری که در این درس ارائه شده مبحث جذابی باری طرح هر نوع سؤال مفهومی و قلمرو فکری است.

درس ۵

◆ مفهوم کلی درس:

- نوع ادبی: پایداری
- داستان پایداری عباس میرزاده در برابر حملهٔ روس‌هاست.

◆ دستور زبان:

- شاخص یکی از انواع وابسته‌های پیشین است.
- **تعریف:** به واژه‌ای که شخصیت، شأنیت و مقام و جایگاه هستهٔ خود را بیان می‌کند شاخص می‌گویند.

• واژگان مشکوک به شاخص:

استاد - دکتر - مهندس - حاج - آقا - خانم - سرهنگ - شاه - میرزا - شیخ - خان - حجت الاسلام و ...

دقت کنید: شاخص بودن نقش محسوب می‌شود، از آن‌جا که بالا اشاره کرده‌ایم، شاخص از انواع وابسته است، یعنی حتماً باید هسته بپذیرد. پس اگر واژه مشکوک به شاخص هسته نداشته باشد، خودش نقش می‌پذیرد.

مثال:

- ✓ آقای رضایی آمد ← آقا شاخص است، زیرا هسته پذیرفته است.
- ✓ من به آقا گفته‌ام ← آقا متمم است، زیرا هسته پذیرفته است.
- ✓ کتاب استاد حسینی را خوانده‌ام ← «استاد» شاخص است زیرا حسینی هسته آن است.

♦ مفاهیم و عبارات مهم درس:

- نویسنده اعتقاد دارد که داشتن توپ و تفنگ و تسلیحات جنگی، ظرفیت می‌خواهد و برای استفاده از آن باید فرهنگ آن را نیز داشت.
- دلیل تصرف کشورهای توسط اروپا: عدم توانایی مردم در رویارویی با اروپا، زیرا توانایی رودررویی با تسلیحات پیشرفته آن‌ها را نداشتند.
- اتحاد حاکم گرجستان با روسیه، تنها باعث از دست رفتن قسمتی از کشور نشد، نشان‌دهنده قوی شدن روسیه و جا ماندن ایران از این پیشرفت است.
- در ایران آن روز دو دربار بود، دربار رزم و دربار بزم، بزم پدر و رزم پسر. نشان‌دهنده بی‌خیالی فتحعلی‌شاه قاجار نسبت به وضعیت کشور و دغدغه‌مند بودن ولیعهد آن دوران، عباس میرزا، است.
- مردمی که به خانه‌های تاریک و بی‌دریچه عادت کرده‌اند، از پنجره‌های باز و نورگیر گریزان‌اند.
- مردمی که به سنت‌ها و رسوم کهنه و محدود عادت کرده‌اند، از نوگرایی و پیشرفت و ارتباط با جهان فراری‌اند.
- نویسنده اعتقاد دارد که لازمه مبارزه با دشمنان شجاعت است و لازمه مبارزه با تفکرات کهنه و دیرینه در کشور درایت و تدبیر است.

مقارم

درس ۱، ۲ و ۳ دینی یازدهم انسانی به صورت مشترک، در امتحان نهایی خرداد، دارای ۲/۵ نمره است که در خرداد ۱۴۰۳، درس ۳ دارای ۰/۵ نمره بود و درس ۴، ۵ و ۶ دینی یازدهم انسانی دینی یازدهم به صورت مشترک، در امتحان نهایی خرداد، دارای ۲/۵ نمره است که در خرداد ۱۴۰۳، درس ۴ دارای ۰/۵ نمره و درس ۵ دارای ۱ نمره بود. پیش‌بینی می‌شود که امسال هم (خرداد ۱۴۰۴) از درس ۳، ۰/۵ نمره و از درس ۴، ۰/۵ نمره و از درس ۵، ۱ نمره در آزمون نهایی سؤال طرح بشود.

مشاوره

برای خوندن این درس، باید ابتدا به مفاهیم اولیه درسنامه و مرورنامه مسلط شیم و بعداً با حل نمونه سؤالات و گرفتن امتحان از خود، به هدف نهایی‌مون که کسب نمره کامل در این درسه، برسیم. نکته تکمیلی این که، درس دینی جزو دروس مروری هست اگر به طور مستمر، این درس رو نخونیم، از یادمون میره و زحمتمون هدر میشه. پس لطف کنید به جای مثلاً مطالعه ۶۰ دقیقه‌ای در هفته، هر روز ۱۰ دقیقه مطالعه کنیم ...

درس ۳ دین و زندگی رشته انسانی پایه یازدهم - آخرین پیامبر

- خداوند در قرآن کریم، پیامبر را خاتم النبیین معرفی می‌کند. ✓ آیه: «و لکن رسول الله و خاتم النبیین»
- ترجمه: «بلکه (او) فرستاده خدا و پایان بخش پیامبران است.»
- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در اجتماعات مختلف خود را آخرین پیامبر الهی معرفی می‌فرمود.
- زیرا کسی بعد از ایشان ادعای پیامبری نکند و اگر کسی بعد از ایشان ادعای پیامبر کرد، مردم فریب او را نخورند و بدانند او پیامبر واقعی نیست.

◆ عوامل ختم نبوت:

- از آنجا که خدا پیامبران را می‌فرستد، او می‌داند که چه زمانی مناسب با ختم نبوت است یا خیر. هیچ کسی جز خدا از این علم برخوردار نیست که بداند زمان ختم نبوت چه زمانی است. پس با توجه به اعلام ختم نبوت حضرت محمد صلی الله علیه و آله، مشخص می‌شود که زمان ختم نبوت رسیده بوده است.

الف) آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی:

- ۱- برطرف شدن پایین بودن سطح درک انسان‌ها
- ۲- آمادگی فکری و فرهنگی جوامع
- ۳- گرچه مردم حجاز سطح فرهنگی پایین داشتند،
- ۴- اما سایر جوامع، آمادگی دریافت و حفظ کامل‌ترین برنامه زندگی را داشتند.
- با ورود اسلام به سایر جوامع:
- ۵- آغاز نهضت علمی و فرهنگی بزرگ و ظهور دانشمندان و عالمان فراوان

زیر زره سپین

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی را توضیح دهید.

عنوان دو: مردم حجاز چگونه فرهنگی داشتند؟

عنوان سه: با ورود اسلام به سایر جامع چه اتفاقی در آن جوامع رخ داد؟

و ...

(ب) حفظ قرآن کریم از تحریف:

- ۱- تلاش و کوشش مسلمانان
- ۲- عنایت الهی
- ۳- اهتمام پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)
- نتیجه: قرآن دچار تحریف نشد، کلمه‌ای کم یا زیاد نشد. نیازی به تصحیح ندارد. جاودان باقی خواهد ماند.

(ج) وجود امامان معصوم پس از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) موجب:

تعیین امام معصوم از طرف خداوند سبب شد که مسئولیت‌های پیامبر، به جز دریافت وحی ادامه یابد و جامعه کمبودی از جهت رهبری و هدایت نداشته باشد.

(د) پویایی و روزآمد بودن دین اسلام:

- دین ماندگار باید پاسخگو به همه نیازها در هر مکان و زمان
- ویژگی‌های دین اسلام:
- اول: توجه به نیازهای متغیر، در عین توجه به نیازهای ثابت
- دوم: وجود قوانین تنظیم‌کننده

اول: توجه به نیازهای متغیر، در عین توجه به نیازهای ثابت:

۱ نیازهای ثابت:

- همواره برای بشر وجود داشته‌اند و از بین نمی‌روند؛ مثل: عدالت داد و ستد و ...
- اسلام برای آن‌ها قوانین ثابت و مشخصی دارد.

۲ نیازهای متغیر:

- از درون نیازهای ثابت پدید می‌آیند.
- شیوه، شکل و نوع خاص دارند. مثل شیوه داد و ستد یا چگونگی تأمین امنیت به عنوان نیاز متغیر.
- معارف اسلامی به گونه‌ای است که متخصصان دین می‌توانند از درون آن با توجه به نیازهای جدید به وجود آمده، قوانین مورد نیاز جامعه درباره بانکداری، اسکناس، خرید و استفاده از سلاح‌های جدید را استخراج کنند و در اختیار مردم قرار دهند.

زیر زره سینه

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: نیازهای ثابت و متغیر را تعریف کنید.

عنوان دو: نیازهای متغیر را چگونه می‌توان برطرف کرد؟

عنوان سه: چه کسانی می‌توانند پاسخ به نیازهای متغیر را از درون نیازهای ثابت پیدا کنند؟

و ...

دوم: وجود قوانین تنظیم‌کننده:

- دسته‌ای از قوانین اسلام که به مقررات آن خاصیت انطباق و تحرک داده است و بر همه احکام و مقررات اسلامی تسلط دارند و مانند بازرسان عالی، احکام و مقررات را تحت نظر و کنترل قرار می‌دهند.
- ✓ حدیث پیامبر (ص): «لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ فِی الْإِسْلَامِ»
- ترجمه: اسلام با ضرر دیدن و ضرر رساندن مخالف است.

پیام‌ها: ✓

- ۱- اسلام، دینِ مصلحت‌اندیشی است و ضرر دیدن و ضرر رساندن را حرام می‌داند.
- ۲- طبق قاعدهٔ تنظیم‌کنندهٔ «لا ضرر...»، روزهٔ ماه رمضان که بر هر مکلفی واجب است، اگر روزه برای شخصی ضرر داشته باشد، بر او حرام می‌شود.

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۳ (رشتهٔ انسانی): قاعدهٔ لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام به کدام یک از عوامل ختم نبوت اشاره دارد؟
پاسخ: پویایی و روز آمد بودن دین اسلام (بارم این سؤال در نهایی ۰/۵)

♦ وظیفهٔ پیروان پیامبران گذشته:

- ۱] آمدن پیامبر جدید و آوردن کتاب جدید، نشان‌دهندهٔ ناتوانی بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی در پاسخ به نیاز کنونی مردم است.
- ۲] هر پیامبری که آمد، بشارت دهنده، تأکیدکننده و ادامه دهندهٔ راه پیامبر قبلی است.
- ۳] وجود دو یا چند پیامبر در یک زمان، نشانگر ایمان نیاوردن پیروان پیامبر قبلی به آخرین پیامبر است که معادل عدم پیروی از پیامبران گذشته و سرپیچی از فرمان خداست.

زیر زره سینه

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: وجود دو یا چند دین در یک زمان نشان دهندهٔ چیست؟

عنوان دو: آمدن پیامبر و کتاب جدید، نشانگر چیست؟

و ...

- قرآن تنها کتاب آسمانی است که به طور کامل از جانب خداست.
- در نتیجه: اسلام، تنها راه رستگاری مردم در دنیا و آخرت است.
- ✓ آیه: «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» (آل عمران ۸۵)
- ترجمه: و هر کس که دینی جز اسلام اختیار کند، از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیان‌کاران خواهد بود.
- مهم‌ترین پیام‌ها:

۱- تنها دین مقبول نزد خدا، اسلام است. زیرا تنها کتاب آسمانی که کاملاً از جانب خداست، قرآن است.

۲- خسران و زیان در آخرت، معلول اختیار کردن دینی غیر از اسلام است.

♦ رابطهٔ میان پیامبران الهی:

- ۱- پیامبران مانند فروشندگان کالا نیستند که هر کدام کالای خود را تبلیغ کنند و مردم بین کالاها یکی را انتخاب کنند.
- ۲- پیامبران مانند معلمان یک مدرسه هستند که پایه‌های مختلف تحصیلی را به ترتیب تدریس می‌کنند و مطالب سال قبل را تکمیل می‌کنند.
- مردم را به سوی خدا دعوت می‌کردند، نه به سوی خود.
- همه یک راه و یک سخن داشتند و یکدیگر را تأیید کرده‌اند.
- ✓ آیه: «قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَ إسماعِيلَ وَ اسحاقَ وَ يعقوبَ وَ الأسباطَ وَ ما أوتِيَ موسى و عيسى وَ ما أوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ نحنُ لَهُ مُسْلِمُونَ»
- ترجمه: «بگوئید ما به خدا و به آنچه بر ما نازل شده ایمان آوردیم به آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و پیامبرانی از نسل یعقوب نازل شده و به آنچه به موسی و عیسی داده شده و به آنچه به همهٔ پیامبران از سوی پروردگارشان داده شده میان هیچ یک از ایشان فرقی نمی‌گذاریم و در برابر او تسلیم هستیم.»

• مهم ترین پیام‌ها:

- ۱) منزلت تمامی ادیان و پیامبران یکی است و همه آن‌ها آوردنده یک دین بوده‌اند.
 - ۲) ما و مسلمانان همان قدر که افتخار می‌کنیم مسلمانیم، افتخار می‌کنیم که زرتشتی و یهودی و مسیحی و ... نیز بوده‌ایم و تمامی این‌ها ادیان الهی است.
 - ۳) مأموریت مشترک تمامی پیامبران و ادیان، وحدت و جلوگیری از تفرقه میان دینداران است.
 - ۴) دین الهی در آخرالزمان همان تسلیم بودن در برابر امر خداوند یعنی پذیرش عملی اسلام است.
 - نتیجه: ایمان به آخرین پیامبر، یعنی ایمان به همه پیامبران سابق.
- ممکن است پیروان پیامبران گذشته از آمدن پیامبر جدید آگاه نشوند؛ چنین افرادی نزد خداوند عذر دارند و اگر مطابق دین خود عمل کرده باشند، پاداش خود را می‌گیرند. همچنین اگر کسانی دست به تحقیق و جست و جو بزنند، اما نتوانند به حقایق دین جدید پی ببرند، عذرشان نزد خداوند پذیرفته است و مورد مؤاخذه قرار نمی‌گیرند. البته خداوند از قلب و درون همه آگاه است و میان کسانی که حقیقت را درک کرده‌اند، اما به خاطر امیال دنیوی از آن پیروی نمی‌کنند و کسانی که با همه زحمتی که کشیده‌اند، حقیقت را نیافته‌اند (که معمولاً تعدادشان بسیار اندک است)، فرق می‌گذارد و گروه دوم را مؤاخذه خواهد کرد.

زیر زره سینه

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

* اگر کسی متوجه آمدن پیامبر جدید نشد، اعمال و رفتار او نزد خداوند چگونه محاسبه می‌شود؟

درس ۴ دین و زندگی رشته انسانی پایه یازدهم - معجزه جاویدان

- قرآن کریم، آخرین کتاب الهی است که بر پیامبر نازل شده و گواه و دلیل نبوت (معجزه) ایشان است.
- تعریف معجزه: کارهای خارق‌العاده‌ای که پیامبران به اذن خدا انجام می‌دادند و هیچ‌کس بدون تأیید و اذن خدا قادر به انجام آن‌ها نبود.
- معجزه باید باشد تا مردم دریابند که پیامبر با خدا ارتباط دارد و از طرف او مأمور به پیامبری شده است.
- اصطلاح قرآنی: «آیت» به معنای نشانه و علامت نبوت.
- اصطلاح اندیشمندان اسلامی: «معجزه» به معنای آشکارکننده عجز و ناتوانی سایر افراد در این امور.

♦ تناسب معجزه هر پیامبر با زمان خود:

پیامبری حضرت موسی علیه السلام در زمانی بود که سحر و جادو رواج داشت. ایشان کارهایی انجام می‌داد که فوق کارهای ساحران بود به همین دلیل آن‌ها به خدای یگانه ایمان آوردند و رسالت ایشان را پذیرفتند.

پیامبری حضرت عیسی (ع) زمانی بود که برخی شاخه‌های علمی مانند پزشکی پیشرفت بسیار زیادی کرده بود. معجزه ایشان در همین راستا بود.

✓ آیه: «إِنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ إِنِّي أَخْلَقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ»

- ترجمه: «من با نشانه‌ای از پروردگارتان نزد شما آمده‌ام برایتان از گل خود چون پرنده می‌سازم و در آن می‌دمم به اذن خدا پرنده‌ای شود و کور مادرزاد را و برص گرفته را شفا می‌دهم و به فرمان خدا مردگان را زنده می‌کنم.

✓ پیام‌ها:

- ۱) معجزات بیان شده در آیه به ترتیب: ساختن پرنده از گل / شفای بیماران کور مادرزاد و برص گرفته / زنده کردن مردگان
- ۲) معجزات پیامبران الهی کاملاً متناسب با فرهنگ و علم مردم زمان خودشان است.
- ۳) معجزات در قرآن با نام «آیه» آمده است.
- ۴) تصرف حضرت عیسی در عالم خلقت نشان دهنده وسعت دایره معجزات انبیا است.

• ویژگی‌های معجزه آخرین پیامبر الهی:

- ۱) مردم زمان خودش به معجزه بودن آن اعتراف کنند و آن را فوق بشری بدانند.

۲- آیندگان هم معجزه بودن آن را تأیید کنند.

- معجزه اصلی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) قرآن است.
- ✓ ویژگی‌های معجزه اصلی پیامبر:
- از جنس کتاب است.
- ۲- هیچ‌کس توان آوردن مانند آن را ندارد.

زیر زره سینه

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

* ویژگی معجزه آخرین پیامبر الهی باید چگونه باشد؟

♦ مبارزه طلبی (تحدی) قرآن:

- مخاطب کسانی که در الهی بودن قرآن کریم شک دارند.
- مراتب مبارزه طلبی (تحدی):
- کتابی همانند قرآن بیاورند.
- ۲- (برای اثبات عجز و ناتوانی افراد) ده سوره مانند قرآن بیاورند.
- ۳- (برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی افراد) تنها یک سوره مانند سوره‌های قرآن بیاورند.

زیر زره سینه

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: تحدی را تعریف کنید.

عنوان دو: برای نشان دادن نهایت عجز و ناتوانی تشکیک‌کنندگان در الهی بودن قرآن، خداوند چه پیشنهادی می‌دهد؟

عنوان سه: برای نشان دادن عجز و ناتوانی تشکیک‌کنندگان در الهی بودن قرآن، خداوند چه پیشنهادی می‌دهد؟

عنوان چهار: خداوند به کسانی که در الهی بودن قرآن شک دارند، چه پیشنهادی می‌دهد؟

و ...

✓ آیه: «أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ» (یونس ۳۸)

- ترجمه: آیا می‌گویند: او به دروغ آن [قرآن] را به خداوند نسبت داده است؟ بگو: اگر می‌توانید یک سوره همانند آن بیاورید.
- ✓ پیام‌ها:

- خداوند به شکاکان در الهی بودن قرآن، پیشنهاد آوردن یک سوره مانند آن را می‌دهد تا نهایت عجزشان آشکار شود.
- آسان‌ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن، آوردن سوره‌ای همانند یکی از سوره‌های آن است.
- اتهام افترا بستن به خدا با ناتوانی در آوردن سوره‌ای مثل سوره‌های قرآن، از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) مرتفع می‌شود.
- ✓ آیه: «قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا» (اسراء ۸۸)
- ترجمه: بگو اگر تمامی انس و جن جمع شوند تا همانند قرآن را بیاورند، نمی‌توانند همانند آن را بیاورند، هر چند پشتیبان هم باشند.
- ✓ پیام‌ها:

-) خداوند در قرآن کریم تأکید می‌کند که انسان و جن حتی با همکاری هم، هیچ‌گاه نمی‌توانند همانند قرآن را بیاورند.

۲- ناتوانی دیگران در آوردن کتابی مثل قرآن، دلیل بر اعجاز قرآن کریم است.

- آسان‌ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام و قرآن، آوردن سوره‌ای، مشابه یکی از سوره‌های آن.

• متنهایی که تاکنون ارائه شده است:

الف) در برابر افراد غیرمتخصص ممکن است جلوه کند.

ب) در مراکز علمی و تخصصی، مورد قبول واقع نشده و به فراموشی سپرده شده است.

♦ جنبه‌های اعجاز قرآن کریم:

۱- اعجاز لفظی:

- بیان معارف ژرف و عمیق قرآن، در قالب زیباترین و مناسب‌ترین کلمات و عبارتها
- رساندن معنا به بهترین وجه
- جذب کردن دل‌های آماده به سوی حق
- برای درک اعجاز لفظی قرآن باید با زبان عربی آشنا باشیم و آن را بخوانیم.
- ساختار زیبا، با آهنگ موزون و دلنشین،
- شیرینی بیان،
- رسایی تعبیرات،
- موجب منع سران مشرکان مکه از شنیدن قرآن گردید.
- زیبایی لفظی

زیر زره سینه

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: اعجاز لفظی قرآن را توضیح دهید.

عنوان دو: برای فهم کدام اعجاز قرآن، نیاز به دانستن زبان عربی داریم؟

عنوان سه: رسایی تعبیرات و جذب دل‌های آماده به سمت حق، به ترتیب به کدام اعجاز قرآن کریم مربوط است؟

و ...

۲- اعجاز محتوایی:

- قابل درک از روی ترجمه آیات
- قرآن ویژگی‌هایی دارد که نشان می‌دهد از قلم هیچ دانشمندی تراوش نکرده است.

ویژگی‌های اعجاز محتوایی قرآن:

الف) انسجام درونی در عین نزول تدریجی:

- قرآن، برخلاف آثار دانشمندان به اصلاح و تجدیدنظر نیاز ندارد.
- بیش از شش هزار آیه در طول ۲۳ سال بدون ناسازگاری نازل شده است.
- هماهنگ بودن آیات قرآن، در عین متنوع بودن موضوعات آن مانند اعضای بدن انسان.
- ✓ آیه: «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا» (نساء ۸۲)
- ترجمه: آیا در قرآن تدبیر نمی‌کنند؟ اگر آن از نزد غیر خدا بود، در آن را ناسازگاری زیادی می‌یافتند.
- ✓ پیام‌ها:

۱- یکی از دلایل الهی بودن قرآن کریم، نداشتن اختلاف و تعارض و داشتن انسجام درونی در عین نزول تدریجی است.

۲- درک هماهنگی آیات قرآن کریم از تدبیر در آن به دست می‌آید.

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۳ (رشته انسانی): آیه شریفه: «افلا يتدبرون القرآن و لو كان من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافا كثيرا»، بیانگر کدام یک از جنبه های اعجاز محتوایی قرآن کریم است؟

پاسخ: انسجام درونی در عین نزول تدریجی (بارم این سؤال در نهایی ۵/۰)

ب) تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت:

- فرهنگ به معنای افکار و عقاید و آداب و رسوم
- آداب جاهلی یعنی عقاید نادرست و آداب و رسوم خرافی و شرک‌آلود
- قرآن از فرهنگ و آداب جاهلی تأثیر نپذیرفت، بلکه به مبارزه با آن‌ها پرداخت و باعث اصلاح جامعه گردید.
- قرآن از موضوعاتی مانند عدالت، علم، معنویت، حقوق برابر انسان‌ها سخن گفته است.

زیر زره بین

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: تأثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت را توضیح دهید.

عنوان دو: از این قسمت احتمال دارد که سؤال متن محور طرح شود، پس بسیار دقت بفرمایید.

و ...

ج) جامعیت و همه جانبه بودن:

- اشاره به همه مسائل مهم و حیاتی انسان در هدایت به سوی کمال
- صحبت از امور مادی و معنوی، دنیوی و اخروی، فردی و اجتماعی.
- ✓ حدیث امام باقر (علیه السلام): «خداوند آنچه را که انسان تا روز قیامت به آن احتیاج دارد در کتابش (قرآن) آورده است.»
- ✓ پیام‌ها:
-) نیازهای مربوط به برنامه زندگی و هدایت در قرآن کریم آمده است.
- ۲-) جامعیت و همه جانبه بودن از نشانه‌های اعجاز محتوایی قرآن است.

د) ذکر نکات علمی بی‌سابقه:

- فراتر از علم روز فقط از خداوند آگاه به همه علوم برمی‌آید.
 - حرکت زمین: چهار قرن پیش در اروپا، گالیله به دلیل این که زمین را متحرک خواند در دادگاه محاکمه شد.
 - انبساط جهان قرن ۲۰ سرعت فوق العاده کهنکشانها و دور شدن از هم
 - ✓ آیه: «و السماء بنیانها باید و انا لموسعون» (ذاریات ۴۷)
 - ترجمه: و آسمان را با قدرت خود برافراشت و همواره آن را وسعت می‌بخشیم.
 - ✓ پیام‌ها:
 - انبساط جهان با قدرت الهی صورت می‌پذیرد.
 - اشاره قرآن به ذکر نکات علمی بی‌سابقه (انبساط جهان) از نشانه‌های اعجاز محتوایی قرآن است.
- اما در چهارده قرن پیش و در زمانی که هیچ یک از ابزارهای نجومی امروزی در دست بشر نبود، قرآن کریم به حرکت زمین اشاره می‌کند که از آن جمله تشبیه زمین به ذلول است. ذلول به شتری گفته می‌شود که به گونه‌ای حرکت می‌کند که سوار خود را نمی‌آزارد. تشبیه زمین به ذلول به حرکت هموار و همراه با آرامش زمین اشاره دارد.
- ✓ آیه: «و ما کنت تتلوا من قبله من کتاب و لا تخطه بيمينک اذ ا لارتاب المبطلون» (عنکبوت ۴)
 - ترجمه: و پیش از آن هیچ نوشته‌ای را نمی‌خواندی و با دست خود، آن را نمی‌نویسیدی که در آن صورت، کج روان به شک می‌افتادند.
 - فلسفه درس ناخوانده بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به شک افتادن کج‌اندیشان است.

- نزول قرآن بر پیامبری درس نخوانده (آمی) یکی از شگفتی‌های قرآن است.
- شعر: «ستاره‌ای بدرخشید و ماه مجلس شد/ دل رمیده ما را انیس و مونس شد نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت/ به غمزه مسئله آموز صد مدرّس شد»

درس ۵ دین و زندگی رشته انسانی پایه یازدهم - مسئولیت‌های پیامبر صلی الله علیه و آله

- پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) آخرین پیام‌رسان الهی، به مدت ۲۳ سال مردم را با تلاش استقامت بسیار، به آخرین و کامل‌ترین برنامه هدایت فراخواند.

♦ مسئولیت‌های مهم پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم):

۱- دریافت و ابلاغ وحی:

- دریافت کامل آیات از فرشته وحی و رساندن به مردم بدون ذره‌ای کم یا زیاد.
- خواندن (تلاوت) همه آیات بر مردم و ابلاغ کلیات احکام اسلامی.
- مأمور نمودن عده‌ای برای نوشتن قرآن (کاتبان وحی)
- اشتیاق عده‌ای برای فراگیری و حفظ (حافظان وحی)
- عبدالله بن مسعود: «ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فرا می‌گرفتیم و بعد از این که در معنای آن تفکر می‌کردیم و به آن عمل می‌نمودیم، بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی، نزد پیامبر می‌رفتیم.»
- حضرت علی علیه السلام، اولین و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم است.

زیر ذره بین

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: دریافت و ابلاغ وحی توسط پیامبر (ص) را توضیح دهید.

عنوان دو: نویسندگان قرآن و حفظ‌کنندگان آیات قرآن را چه می‌نامند؟

عنوان سه: حضرت علی علیه السلام، اولین و برترین معلم قرآن است. (صحیح - غلط)

۲- تعلیم و تبیین تعالیم قرآن (مرجعیت دینی):

- تعلیم و تبیین آیات قرآن کریم توسط پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) صورت می‌گرفت تا مردم بتوانند:
 - الف) به معارف بلند آن دست یابند.
 - ب) جزئیات احکام و قوانین آن را بفهمند.
 - ج) شیوه عمل کردن به آن را بیاموزند.
- گفتار و رفتار پیامبر صلی الله علیه و آله، اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی است.
- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، اولین و بزرگ‌ترین معلم قرآن است.
- ✓ آیه: «لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنَّ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ»
- ترجمه: «خداوند بر مؤمنان منت نهاد هنگامی که در میان آن‌ها برانگیخت پیامبری از خودشان که آیات او را بر آن‌ها بخواند و آن‌ها را پاک گرداند و کتاب و حکمت به آن‌ها بیاموزد و البته پیش از آن در گمراهی آشکاری بوده‌اند.

✓ پیام‌ها:

- ۱- این آیه بیانگر دو مسئولیت اساسی پیامبر است. الف) دریافت و ابلاغ وحی (یتلوا) ب) مرجعیت دینی (یعلمهم)
- ۲- این منت‌گذاری بر مؤمنان است نه همه مردم
- ۳- پیامبر از جنس انسان و مردم است نه موجودی فراطبیعی

خرداد ۱۴۰۳ (رشته انسانی): چرا گفتار و رفتار پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله، اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی است؟

پاسخ: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، علاوه بر رساندن وحی بر مردم، وظیفه تعلیم و تبیین آیات قرآن کریم را نیز بر عهده داشت تا مردم بتوانند به معارف بلند این کتاب آسمانی دست یابند، و جزئیات احکام و قوانین را بفهمند و شیوه عمل کردن به آن را بیاموزند. (بارم این سؤال در نهایی ۱)

۳- اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهری):

- سرپرستی و رهبری و تشکیل حکومت در مدینه
- پی‌ریزی حکومتی بر مبنای قوانین اسلام
- به کمک مردم مدینه (انصار) و مکه (مهاجران) انجام می‌گرفت.
- ✓ حدیث امام باقر (ع): «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَ لَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا نُوْدِي بِالْوَلَايَةِ»
- ترجمه: اسلام بر پنج پایه استوار است. بر نماز و زکات و روزه و حج و ولایت و به چیز دیگری دعوت نشده آن‌گونه که (مردم) به ولایت دعوت شده‌اند.
- ✓ پیام‌ها:

۱- اجرای قوانین اسلامی از طریق ولایت ظاهری و حکومت اسلامی در جامعه، اهمیت بسیار بالایی دارد.

۲- سایر واجبات دینی در سایه برپایی ولایت و حکومت اسلامی انجام می‌شود.

♦ ضرورت تشکیل حکومت اسلامی:

الف) ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام:

- ۱] اسلام یک دین کاملاً اجتماعی است. مانند: برتر بودن نماز جماعت نسبت به نماز فردی.
- ۲] هدف ارسال پیامبران، اجرای قوانین عادلانه و برقراری جامعه‌ای بر پایه عدل است که فقط با نظام حکومتی سالم میسر است.
- ۳] اجرای احکام اجتماعی متعدد قرآن، بدون تشکیل حکومت اسلامی ممکن نیست.

زیر زره بین

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه‌نهایی‌هایی که در اردیبهشت برگزار می‌شود، سؤال طرح می‌شود تحت عناوین زیر:

*** ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام را توضیح دهید.**

- ✓ آیه: «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ» (حدید ۲۵)
- ترجمه: به راستی که پیامبران را همراه با دلایل روشن فرستادیم و همراه آنان کتاب آسمانی و میزان نازل کردیم تا مردم به اقامه عدل و داد برخیزند.
- ✓ پیام‌ها:

۱- فلسفه ارسال پیامبران با دلایل روشن، کتاب و وسیله سنجش، برپایی عدالت توسط مردم است.

۲- عدالت از احکام اجتماعی اسلام است که جز با برقراری حکومت اسلام میسر نمی‌شود.

• سخن امام خمینی (ره):

«مذهب اسلام هم زمان با این‌که به انسان می‌گوید که خدا را عبادت کن و چگونه عبادت کن (بعد فردی) به او می‌گوید چگونه زندگی کن و روابط خود را با سایر انسان‌ها چگونه باید تنظیم کنی و حتی جامعه اسلامی با سایر جوامع چگونه روابطی باید برقرار نماید (بعد اجتماعی). هیچ حرکتی و عملی از فرد و جامعه نیست، مگر این‌که مذهب اسلام برای آن حکمی مقرر داشته است.»

ب) ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت:

- خداوند، ولی و سرپرست حقیقی است.

- اطاعت از خدا و ولی تعیین شده از جانب او، واجب است.
- اطاعت از طاغوت، حرام است.
- **تعریف طاغوت:** کسانی که فرمان دهند و قانون گذاری کنند، اما فرمانشان نشأت گرفته از فرمان الهی نباشد.

زیر زره سپین

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه نهایی هایی که در اردیبهشت برگزار می شود، سؤال طرح می شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت را توضیح دهید.

عنوان دو: طاغوت را تعریف کنید.

و ...

✓ آیه: «لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا» (نساء ۶۰)

- **ترجمه:** آیا ندیده‌ای کسانی که گمان می برند به آنچه بر تو نازل شده و به آنچه پیش از تو نازل شده ایمان دارند، اما می خواهند داوری به نزد طاغوت برند، حال آن که به آنان دستور داده شده که به آن کفر بورزند و شیطان می خواهد آنان را به گمراهی دور و درازی بکشاند.

✓ **پیام‌ها:**

۱- ایمان همراه با مراجعه به طاغوت در داوری‌ها، پنداری بیش نیست.

۲- مراجعه به طاغوت حرام است. پس پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت (از دلایل تشکیل حکومت اسلامی) ضروری است.

۳- نتیجه مراجعه به طاغوت، گمراهی دور و دراز شیطانی است.

• **سخن امام خمینی (ره):**

«به این دلیل که هر نظام سیاسی غیراسلامی، نظامی شرک آمیز است، چون حاکمش طاغوت است، ما موظفیم آثار شرک را از جامعه مسلمانان و از حیات آنان دور کنیم و از بین ببریم.»

ج) ضرورت حفظ استقلال جامعه اسلامی:

- یکی از عوامل تشکیل حکومت اسلامی، استقلال جامعه اسلامی است.
- قاعده نفی سبیل: قرآن از مومنان می خواهد که سلطه بیگانگان را نپذیرد و زیر بار آن نرود. این حکم قرآنی را قاعده نفی سبیل می گویند.
- مستکبران و ستمگران همواره بر این هستند که مسلط بر دیگر جوامع بشوند.

✓ آیه: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (نساء ۱۴۱)

• **ترجمه:** «و خداوند هرگز راهی برای سلطه کافران بر مؤمنان قرار نداده است.»

✓ **پیام‌ها:**

۱- این آیه بیانگر ولایت ظاهری به عنوان یکی از مسئولیت‌های پیامبر و یکی از دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی است.

۲- مطابق این آیه جامعه اسلامی در هر لحظه باید در وضعیتی داشته باشد که هیچ راه نفوذ و سلطه‌ای بر ایشان نداشته باشد.

۳- این آیه معروف به قاعده نفی سبیل است.

* **ولایت معنوی:**

۱ بالاتر از ولایت ظاهری است.

۲ سرپرستی و رهبری معنوی پیامبر بر مردم می باشد.

۳ با انجام وظایف عبودیت و بندگی توسط پیامبر (ص) و در مسیر قرب الهی:

➡ مشاهده عالم غیب و ماورای طبیعت

➡ تصرف در عالم خلقت

➡ شفا بخشی

- ✚ برآورده کردن حاجات اگر صلاح باشد.
- ✚ همه شرایط ولایت معنوی با اجازه خداوند است.
- ✚ از طریق امداد غیبی و الهامات و مانند آن انجام می شود.
- ✚ از طریق آموزش معمولی و عمومی انجام نمی پذیرد.
- ✚ هر قدر ایمان و عمل فرد بالاتر باشد، شایستگی دریافت هدایت معنوی بیشتر خواهد بود.
- ✚ علاوه بر تربیت معمولی، پیامبر (ص) هدایت معنوی را به امام علی (ع) منتقل می کردند.
- ✚ حدیث امام علی (ع): رسول خدا (ص) روزی هزار باب از علم را به روی من گشود که از هر کدام، هزار بار دیگر گشوده می شد. (الهام بر روح و جان حضرت علی (ع))

زیر زره سپین

از این قسمت به نظر بنده یا در امتحان نهایی یا در شبه نهایی هایی که در اردیبهشت برگزار می شود، سؤال طرح می شود تحت عناوین زیر:

عنوان یک: ولایت معنوی را تعریف کنید.

عنوان دو: چند نمونه از ولایت معنوی پیامبر را نام ببرید.

عنوان سه: چگونه پیامبر با ولایت معنوی دل های آماده را بیه سوی حق جذب می نمود؟

عنوان چهار: شایستگی دریافت هدایت معنوی به چه عواملی بستگی دارد؟

و ...

- ✚ پیامبر زمانی می تواند مسئولیت خود را به درستی انجام دهد که تحت تأثیر هواهای نفسانی قرار نگیرد و مرتکب گناه و خطا نگردد.
- ✚ عصمت لازمه پیامبری است، زیرا بدون عصمت، اعتماد مردم از بین می رود و از او پیروی نمی کنند.
- ✚ اگر پیامبری در دریافت و ابلاغ وحی معصوم نباشد:

الف) دین الهی به درستی به مردم نمی رسد.

ب) امکان هدایت از مردم سلب می شود.

✚ اگر پیامبری در تعالیم و تبیین دین معصوم نباشد:

الف) امکان انحراف در تعالیم پیدا می شود.

ب) اعتماد مردم به دین از دست می رود.

✚ اگر پیامبری در اجرای احکام الهی معصوم نباشد:

الف) امکان انجام کارهای خلاف دستور خدا

ب) سرمشق گرفتن مردم از اشتباه (مقام الگویی)

ج) دچار گمراهی شدن فراهم می شود.

✚ تشخیص مقام عصمت برای انسان ها ناممکن است.

✚ فقط خدا می تواند عصمت را مشخص کند؛ آن هم به دلیل آگاهی از آشکار و نهان افراد.

✓ آیه: «اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ» (انعام، ۱۲۴)

• ترجمه: خدا بهتر می داند رسالتش را کجا قرار دهد.

✓ پیام ها:

۱- دلیل تشخیص عصمت در افراد، علم خداوند بر نهان و آشکار است.

۲- تنها خدا می تواند افرادی که شایستگی لازم را برای پیامبری دارند، معرفی نماید.

✚ پیامبران مانند ما انسان ها گزینه و اختیار دارند.

علت گناه نکردن پیامبران:

- ۱- مشاهده حقیقت و معصیت
- ۲- عوض نکردن محبت خدا با هیچ چیز
- ۳- دانستن دور شدن از لطف و محبت خدا و افتادن از چشم او با گناه
- ۴- غلبه نکردن هوی و هوس
- ۵- ما انسان‌ها در برابر برخی از گناهان که ناراحت کننده و آزاردهنده‌اند، معصوم هستیم.
- ۶- پیامبران در مورد همه گناهان عصمت دارند.

مقارمه

فصل ۱ مجموعاً ۷ نمره در امتحان نهایی دارد که حدود ۵ الی ۵۲/۵ نمره آن از مباحث این آزمون است، سوالات درس ۱ در این آزمون حدود ۳ نمره و سوالات درس ۲ این آزمون حدود ۲ الی ۲/۵ نمره در امتحان نهایی، بارم خواهند داشت. این آزمون موضوعات زیر را در بر می‌گیرد:

(۱) تشخیص درستی یا نادرستی گزاره‌ها در حالت‌های مختلف، پس لازم است که بدانید هر گزاره در چه حالتی درست و در چه حالتی نادرست است.

(۲) انواع استدلال و تشخیص درست بودن یا مغالطه بودن آن‌ها.

جدول ارزش گزاره‌ها:

ترکیب	فارسی	جدول ارزش	نکات	هم‌ارزی‌های مهم															
نقیض: $\sim p$	چنین نیست که p	<table border="1"> <tr> <td>p</td> <td>$\sim p$</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>ن</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>د</td> </tr> </table>	p	$\sim p$	د	ن	ن	د	(۱) ارزش آن بر عکس p است.	$\sim(\sim p) \equiv p$									
p	$\sim p$																		
د	ن																		
ن	د																		
عطفی: $p \wedge q$	p و q	<table border="1"> <tr> <td>p</td> <td>q</td> <td>$p \wedge q$</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>د</td> <td>د</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>ن</td> <td>ن</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>د</td> <td>ن</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>ن</td> <td>ن</td> </tr> </table>	p	q	$p \wedge q$	د	د	د	د	ن	ن	ن	د	ن	ن	ن	ن	(۱) فقط در حالتی که هر دو درست باشند، $p \wedge q$ درست می‌شود. (۲) اگر یکی هم نادرست باشد $p \wedge q$ نادرست می‌شود.	$p \wedge T \equiv p$ $p \wedge F \equiv F$ $p \wedge \sim p \equiv F$
p	q	$p \wedge q$																	
د	د	د																	
د	ن	ن																	
ن	د	ن																	
ن	ن	ن																	
فصلی: $p \vee q$	p یا q	<table border="1"> <tr> <td>p</td> <td>q</td> <td>$p \vee q$</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>د</td> <td>د</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>ن</td> <td>د</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>د</td> <td>د</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>ن</td> <td>ن</td> </tr> </table>	p	q	$p \vee q$	د	د	د	د	ن	د	ن	د	د	ن	ن	ن	(۱) اگر حداقل یکی درست باشد، $p \vee q$ درست می‌شود. (۲) فقط در حالتی که هر دو نادرست باشند، $p \vee q$ نادرست است.	$p \vee T \equiv T$, $p \vee F \equiv p$, $\sim p \vee p \equiv T$ پخش‌ی: $\begin{cases} p \vee (q \wedge r) \equiv (p \vee q) \wedge (p \vee r) \\ p \wedge (q \vee r) \equiv (p \wedge q) \vee (p \wedge r) \end{cases}$ دموورگان: $\begin{cases} \sim(p \vee q) \equiv \sim p \wedge \sim q \\ \sim(p \wedge q) \equiv \sim p \vee \sim q \end{cases}$ جذب: $\begin{cases} p \vee (p \wedge q) \equiv p \\ p \wedge (p \vee q) \equiv p \end{cases}$
p	q	$p \vee q$																	
د	د	د																	
د	ن	د																	
ن	د	د																	
ن	ن	ن																	
شرطی: $p \Rightarrow q$	اگر p آن‌گاه q	<table border="1"> <tr> <td>p</td> <td>q</td> <td>$p \Rightarrow q$</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>د</td> <td>د</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>ن</td> <td>ن</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>د</td> <td>د</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>ن</td> <td>د</td> </tr> </table>	p	q	$p \Rightarrow q$	د	د	د	د	ن	ن	ن	د	د	ن	ن	د	(۱) p با فرض (مقدم) و q را حکم (تالی) می‌گوییم. (۲) فقط در حالتی که فرض درست و حکم نادرست باشد نادرست است و در بقیه حالت درست است. (۳) اگر فرض (p) نادرست باشد، $p \Rightarrow q$ (صرف نظر از ارزش q) درست است. در این حالت می‌گوییم گزاره به انتفای مقدم درست است. (۴) اگر حکم (q) درست باشد، $p \Rightarrow q$ (صرف نظر از ارزش p) درست است.	$p \Rightarrow q \equiv \sim p \vee q$ $\sim(p \Rightarrow q) \equiv \sim(\sim p \vee q) \equiv p \wedge \sim q$ $p \Rightarrow q \equiv \underbrace{\sim q \Rightarrow \sim p}_{\text{عکس نقیض}}$
p	q	$p \Rightarrow q$																	
د	د	د																	
د	ن	ن																	
ن	د	د																	
ن	ن	د																	
دو شرطی: $p \Leftrightarrow q$	p اگر و فقط اگر q شرط لازم و کافی برای q است. اگر p آن‌گاه q و برعکس.	<table border="1"> <tr> <td>p</td> <td>q</td> <td>$p \Leftrightarrow q$</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>د</td> <td>د</td> </tr> <tr> <td>د</td> <td>ن</td> <td>ن</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>د</td> <td>ن</td> </tr> <tr> <td>ن</td> <td>ن</td> <td>د</td> </tr> </table>	p	q	$p \Leftrightarrow q$	د	د	د	د	ن	ن	ن	د	ن	ن	ن	د	(۱) فقط در حالتی درست است که ارزش دو گزاره یکسان باشد.	$p \Leftrightarrow q \equiv (p \Rightarrow q) \wedge (q \Rightarrow p)$
p	q	$p \Leftrightarrow q$																	
د	د	د																	
د	ن	ن																	
ن	د	ن																	
ن	ن	د																	

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۳: اگر p گزاره‌ای درست و q گزاره‌ای نادرست و r گزاره‌ای دلخواه باشد، در این صورت ارزش گزاره $(p \Leftrightarrow q) \Rightarrow r$ را مشخص کنید.

پاسخ:

p	q	$p \Leftrightarrow q$	$(p \Leftrightarrow q) \Rightarrow r$
د	ن	ن	د

فرض نادرست است، پس گزاره شرطی به انتقای مقدم درست می‌شود. چون p و q هم ارزش نیستند.

خرداد ۱۴۰۲ - نوبت عصر: اگر p گزاره‌ای درست و q گزاره‌ای نادرست باشد، ارزش گزاره مرکب زیر را مشخص کنید.

$$(p \Rightarrow q) \Leftrightarrow (\sim q \Rightarrow \sim p)$$

پاسخ:

p	q	$\sim p$	$\sim q$	$p \Rightarrow q$	$\sim q \Rightarrow \sim p$	$(p \Rightarrow q) \Leftrightarrow (\sim q \Rightarrow \sim p)$
د	ن	ن	د	ن	ن	د

چون دو طرف \Leftrightarrow هم ارزش هستند.

خرداد ۱۴۰۲ - نوبت صبح: اگر گزاره $p \Rightarrow (p \wedge \sim q)$ نادرست باشد، ارزش گزاره $(\sim p \vee q)$ را مشخص کنید.

پاسخ: ترکیب شرطی تنها در صورتی نادرست است که مقدم درست و تالی نادرست باشد. بنابراین گزاره p درست و گزاره $\sim p \vee q$ نادرست است و چون p درست است، پس $\sim q$ نادرست و در نتیجه گزاره q درست است. پس داریم:

p	q	$\sim p$	$\sim p \vee q$
د	د	ن	د

استدلال ریاضی: منظور استفاده از ریاضی و قواعد منطق گزاره‌ها در حل مسائل و یا اثبات یا رد گزاره به کمک ریاضی است.

اولین گام برای استدلال ریاضی این است که یک عبارت توضیحی را به زبان ریاضی بنویسیم.

عبارت توصیفی	ریاضی	عبارت توصیفی	ریاضی	نمونه	ریاضی
یک عدد	x	مجموع دو عدد	$x + y$	دو برابر جذر عددی برابر خودش است.	$2\sqrt{x} = x$
مجذور عدد	x^2	ضرب دو عدد	xy	مکعب یک عدد، بزرگ‌تر از هفت برابر آن عدد، به علاوه پنج است.	$x^3 > 7x + 5$
مکعب یک عدد	x^3	مجموع مربعات دو عدد	$x^2 + y^2$	مجموع معکوس‌های دو عدد بزرگ‌تر یا مساوی مجموع آن دو عدد است.	$\frac{1}{x} + \frac{1}{y} \geq x + y$
مجموع مجذور و مکعب یک عدد	$x^2 + x^3$	مربع مجموع دو عدد	$(x + y)^2$	مجموع مکعبات دو عدد بزرگ‌تر یا مساوی مکعب مجموع آن دو عدد است.	$x^3 + y^3 \geq (x + y)^3$
جذر عدد	\sqrt{x}	مجموع معکوس‌های دو عدد	$\frac{1}{x} + \frac{1}{y}$	عددی از مجذور آن ۵ واحد بیشتر است.	$x = x^2 + 5$
معکوس یک عدد	$\frac{1}{x}$	جذر حاصل ضرب دو عدد	\sqrt{xy}	x دو واحد از y بیشتر است.	$x = y + 2$
قرینه یک عدد	$-x$	حاصل ضرب جذر دو عدد	$\sqrt{x} \sqrt{y}$	نسبت دو عدد مثل ۱ به ۳ است.	$\frac{x}{y} = \frac{1}{3}$
ثلث عدد	$\frac{x}{3}$	نصف مجموع دو عدد	$\frac{1}{2}(x + y)$		
ربع عدد	$\frac{x}{4}$	مجموع نصف دو عدد	$\frac{x}{2} + \frac{y}{2}$		

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۳: گزاره‌های زیر را به صورت نماد ریاضی بنویسید.

الف) اگر از مکعب عددی یک واحد کم کنیم، حاصل برابر ۲۶ می‌شود.

ب) حاصل ضرب عددی در خودش، به علاوه ۵ بزرگ‌تر از خود آن عدد است.

پاسخ: الف) عدد مورد نظر را X فرض می‌کنیم، مکعب عدد X^3 خواهد بود و داریم:

$$X^3 - 1 = 26$$

$$X^3 + 5 > X \text{ یا } X \times X + 5 > X$$

ب) عدد مورد نظر را X فرض می‌کنیم:

خرداد ۱۴۰۲ - نوبت عصر: گزاره «مجموع مکعبات دو عدد، بزرگ‌تر یا مساوی مکعب مجموع آن دو عدد است» را به صورت نماد ریاضی بازنویسی کنید.

پاسخ: دو عدد مورد نظر را X و Y فرض می‌کنیم، بنابراین داریم:

$$X^3 + Y^3 \geq (X + Y)^3$$

قیاس استثنایی: اگر دو مقدمه $p \Rightarrow q$ و p درست باشند، می‌توانیم درستی q را نتیجه بگیریم:

مقدمه اول $p \Rightarrow q$

مقدمه دوم p

$\therefore q$

استدلال مغالطه: استفاده نادرست از قیاس فوق که منجر به نتیجه‌گیری نادرست می‌شود را استدلال مغالطه گوئیم. مثلاً اگر در مقدمه دوم به جای p از q استفاده کنیم، نمی‌توانیم p را نتیجه بگیریم.

$p \Rightarrow q$

استدلال مغالطه $q \Rightarrow$

$\therefore p$

از آنجایی که دو گزاره شرطی $p \Rightarrow q$ و $\sim q \Rightarrow \sim p$ هم‌ارزند، اگر اثبات این‌که گزاره شرطی $p \Rightarrow q$ درست است، دشوار باشد، درستی گزاره شرطی $\sim q \Rightarrow \sim p$ (عکس نقیض) را اثبات می‌کنیم.

مثال ۱: ثابت کنید اگر n^2 فرد باشد، آن‌گاه n فرد است. ($n \in \mathbb{Z}$)

پسوخ: اگر گزاره « n^2 فرد است» را p و گزاره « n فرد است» را q فرض کنیم، اگر بخواهیم از درستی p به q برسیم، اثبات آن دشوار است، پس به جای آن از عکس نقیض آن یعنی $\sim q \Rightarrow \sim p$ استفاده می‌کنیم. یعنی ثابت می‌کنیم اگر n فرد نباشد (n زوج باشد)، n^2 فرد نیست (n^2 زوج است).

$$n \Rightarrow n = 2k \Rightarrow n^2 = 4k^2 = 2(\underbrace{2k^2}_m) = 2m$$

بنابراین معلوم می‌شود که n^2 زوج است و حکم اثبات می‌شود.

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۳: به کمک قیاس استثنایی، استدلال زیر را کامل کنید.

مقدمه ۱: اگر امشب شب چهاردهم ماه باشد، آن‌گاه ماه کامل است.

مقدمه ۲: امشب شب چهاردهم است.

پاسخ: نتیجه: ماه کامل است.

خرداد ۱۴۰۲ - نوبت عصر: نام استدلال زیر چیست؟ درستی یا نادرستی آن را بررسی کنید.

آرش معتقد است که «هر کس مرا دوست دارد، عیوب مرا به من می گوید. از طرفی سعید عیوب مرا به من گفته است، پس سعید مرا دوست دارد.»

پاسخ: استدلال مغالطه به صورت مقابل است:

$$p \Rightarrow q$$

$$\frac{q}{\quad}$$

$$\therefore p$$

با فرض: گزاره «هر کس مرا دوست دارد» را p و گزاره «عیوب مرا به من می گوید» را q بنامیم، پس استدلال از نوع مغالطه است. نتیجه p باید بررسی شود و مغالطه همیشه نادرست است.

خرداد ۱۴۰۲ - نوبت صبح: درستی یا نادرستی محاسبات زیر را بررسی کنید. اگر استدلال به کار رفته نادرست است آن را اصلاح کنید.

گزاره: اگر طول و عرض مستطیلی را ۳ برابر کنیم، آن گاه مساحت آن ۳ برابر می شود.

$$\text{استدلال} \begin{cases} \text{مساحت اولیه} = S = xy & \Rightarrow y = \text{عرض اولیه} \text{ و } x = \text{طول اولیه} \\ \text{مساحت جدید} = S = (3x)(y) = 3xy = 3S & \Rightarrow y = \text{عرض جدید} \text{ و } 3x = \text{طول جدید} \end{cases}$$

پاسخ:

مقارمه

درس ۲ تا ۴ جامعه‌شناسی یازدهم در امتحانات نهایی سال‌های اخیر مجموعاً ۳ نمره از بارم امتحان را به خودشان اختصاص داده‌اند (هر درس ۱ نمره) و در خردادماه ۱۴۰۳ که اولین دوره امتحان نهایی از پایه یازدهم برگزار شد ۷ سؤال از کل سؤالات امتحان سهم این دروس بود که با توجه به بارم کم این درس‌ها معمولاً سؤالات به صورت صحیح / غلط، جای خالی، چهارگزینه‌ای و انتخابی طرح می‌شود. درس دوم تا انتهای کتاب به سراغ فرهنگ‌ها می‌رویم و از منظرهای مختلف انواع فرهنگ‌ها را بررسی می‌کنیم که در درس ۲ تا ۴ به ترتیب به سراغ فرهنگ جهانی، فرهنگ سلطه و شکل‌های آن یعنی امپریالیسم و استعمار و سیر تاریخی فرهنگ اسلام می‌رویم.

جامعه‌شناسی ۲

درس دوم - فرهنگ جهانی

فرهنگ‌های مختلف گستره جغرافیایی و تاریخی یکسانی ندارند، در طول زمان در یک سرزمین واحد، فرهنگ‌های متفاوتی پدید می‌آیند و در زمان واحد در سرزمین‌های متعدد فرهنگ‌های گوناگون شکل می‌گیرند.

نکته

فرهنگ جهانی: فرهنگی که از مرزهای جغرافیایی و قومی عبور می‌کند.

فرهنگ‌هایی که نگاه سلطه‌جویانه داشته باشند به سمت جهانی شدن گام برمی‌دارند حتی اگر ناظر به قوم و منطقه‌ای خاص باشند.

نکته

درس: ۲ تا ۴

فرهنگ‌هایی که به سمت جهانی شدن گام برمی‌دارند

گونه دوم	گونه نخست
فرهنگی که عقاید و ارزش‌های آن در خدمت گروه یا قوم خاصی نیست بلکه سعادت همه انسان‌ها را به دنبال دارد / از عقاید و آرمان‌های مشترک انسان سخن می‌گوید.	فرهنگی که عقاید و ارزش‌های آن ناظر به قوم یا گروه خاصی است، چنین فرهنگی جهان را به مناطق دوگانه تقسیم می‌کند / یکی منطقه مرکزی و دیگری پیرامونی: منطقه پیرامونی در خدمت منطقه مرکزی / صهیونیسم / سرمایه‌داری / استکبار

زیر زه بین

فرهنگ جهانی چیست؟

فرهنگ‌هایی که به سمت جهانی شدن گام برمی‌دارند چند نوع‌اند، هر یک را توضیح دهید.

فرهنگ صهیونیسم: آرمان‌ها و ارزش‌های خود را متوجه نژاد خاصی (یهود) می‌داند / با رویکرد دنیوی دیگران را در خدمت این نژاد می‌گیرد.

فرهنگ سرمایه‌داری: کانون ثروت و قدرت را مورد توجه قرار می‌دهد / کشورهای دیگر را در حاشیه و پیرامون آن به خدمت می‌گیرد.

فرهنگ سلطه و استکبار: فرهنگی که تسلط یک قوم، جامعه یا گروهی خاص را بر دیگران به دنبال می‌آورد و دیگر اقوام، جوامع و گروه‌ها را به ضعف و ناتوانی می‌کشاند، فرهنگ سلطه یا استکبار است.

ویژگی‌های فرهنگ جهانی مطلوب:

۱) حقیقت: وجود معیار و میزانی برای تشخیص صحیح و غلط بودن اندیشه‌ها و افکار و اعمال / اگر حقیقتی نباشد معیاری برای سنجش

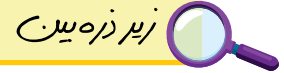
عقاید و ارزش‌ها وجود ندارد در نتیجه نمی‌توانند از حقانیت ارزش‌های خود دفاع کنند.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: در صورتی که فرهنگی به حقیقتی قائل نباشد، با چه پیامدی مواجه می‌گردد؟

۲ | معنویت: پاسخ به پرسش‌های بنیادین درباره مرگ و زندگی / پاسخ به نیازهای ابدی و معنوی / اگر فرهنگی دارای معنویت نباشد دچار بحران روحی و روانی می‌شود.

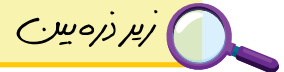
اگر فرهنگی دارای معنویت نباشد، چه پیامدهایی خواهد داشت؟

۳ | عدالت (قسط): مانع دوقطبی شدن جهان و بهره‌کشی ظالمانه می‌شود / مانع پایداری شدن حقوق انسان‌ها می‌شود / از تفرقه بین جوامع و تباہ ساختن منابع و امکانات جلوگیری می‌کند / فرهنگ جهانی باید در لایه‌های مختلف خود به این ارزش معتقد و پایبند باشد.

اگر فرهنگی دارای عدالت نباشد، چه پیامدهایی خواهد داشت؟

۴ | حریت (آزادی): آزادی از قید و بندهایی که مانع رسیدن انسان به کمال و حقوق انسانی‌اش می‌شوند / آزادی همواره از یک امر برای رسیدن به امری دیگر است / آزادی در کنار ویژگی‌های دیگر معنای خود را پیدا می‌کند.

اگر فرهنگی دارای حریت و آزادی نباشد، چه پیامدهایی خواهد داشت؟

۵ | مسئولیت و تعهد: برخی فرهنگ‌ها جبرگرا و غیرمسئول‌اند / نقش انسان‌ها در تعیین سرنوشتشان را انکار می‌کنند / در صورت نبودن مسئولیت: قدرت مقاومت از آدمیان گرفته می‌شود / به موجوداتی منفعل تبدیل می‌شود / زمینه نفوذ سلطه‌گران فراهم می‌شود. (در فرهنگ جبرگرا انسان نمی‌تواند آینده‌اش را بر اساس اراده و عمل خود بسازد و محکوم به سرنوشتی محتوم است)

اگر فرهنگی دارای مسئولیت و تعهد نباشد، چه پیامدهایی خواهد داشت؟

۶ | عقلانیت: پاسخ به پرسش‌هایی بنیادین بشر درباره انسان و جهان (سطح اول) / اگر نتواند پاسخ دهد توان دفاع از هویت خود را از دست می‌دهد / پاسخ به پرسش‌های ثابت و متغیر تاریخی بر اساس عقاید و ارزش‌های بنیادین (سطح دوم). (پیدایش عرفان‌های دروغین، نوعی پاسخ‌گویی کاذب به نیازهای معنوی انسان است)

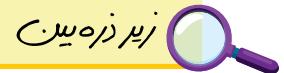

اگر فرهنگی دارای عقلانیت نباشد، چه پیامدهایی خواهد داشت؟

حواست باشه: معنویت پاسخ به پرسش‌های بنیادین بشر درباره مرگ و زندگی است در حالی که عقلانیت پاسخ به پرسش‌های بنیادین درباره انسان و جهان می‌باشد.

درس سوم - نمونه‌های فرهنگ جهانی ۱

مدینه تغلب: مردم برای غلبه یافتن به سایر ملت‌ها همکاری می‌کنند / هدف: خوار و مقهور کردن دیگران است / ملت مقهور نه مالک جان خود هستند نه مال خود و نه هیچ چیز دیگری.

هدف مدینه تغلب چیست؟

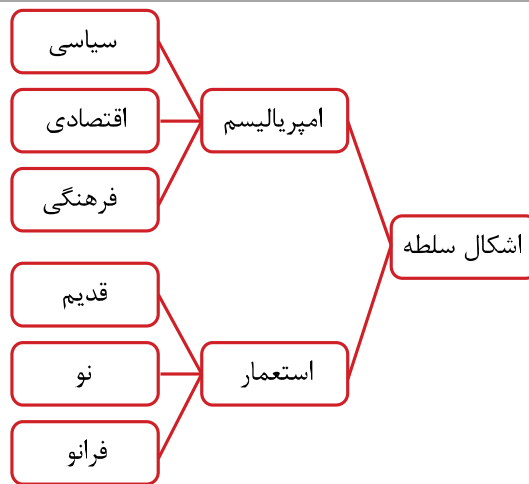
فرهنگ سلطه (استکبار): سلطه بر دیگر جوامع را ارزش اجتماعی برتر می‌دانند / امپراتوری‌های بزرگ را به وجود آورده است.

نکته: امپراتوری‌های بزرگ با کشورگشایی، جهان‌گشایی، قدرت نظامی و حضور مستقیم سربازان شکل می‌گیرد و اغلب با کشتار و فسارت‌های انسانی و اقتصادی فراوانی همراه است.

نکته: قومی که در اثر تهاجم نظامی شکست می‌خورد در صورتی که هویت فرهنگی خود را حفظ کند می‌تواند استقلال سیاسی خود را به دست آورد / اگر فرهنگ قوی و غنی داشته باشد می‌تواند قوم مهاجم را درون فرهنگ خود هضم نماید. مثال: امپراتوری مغول در چین، هند و ایران تحت تاثیر فرهنگ‌های اقوام مغلوب، هویتی چینی، هندی و ایرانی پیدا کردند.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: قومی که در اثر تهاجم نظامی شکست می‌خورد، در چه صورتی می‌تواند استقلال سیاسی خود را به دست آورد؟

امپریالیسم: از کلمه امپراتوری گرفته شده است و به هر نوع سلطه‌ای گفته می‌شود.

انواع امپریالیسم

- سیاسی: اشغال نظامی جوامع ضعیف.
- اقتصادی: قدرت اقتصادی یک کشور، بازار و مواد خام کشور دیگر را تصرف کرده‌اند.
- فرهنگی: امپریالیسم سیاسی + امپریالیسم اقتصادی + فروپاشی قدرت فرهنگی.

استعمار:

اشغال نظامی یک سرزمین خارجی با توسل به قدرت سیاسی و نظامی کشور فاتح: استعماری / کشور به بند کشیده شده: مستعمره

حواست باشه: امپریالیسم سیاسی مخصوص جوامع ضعیف می‌باشد و استعمار می‌تواند برای هر جامعه اتفاق بیافتد

توسط اروپائیان از قرن ۱۵ شروع شد، قرن ۱۹ به اوج رسید / مناطق استعمار شده از ۳۵٪ به ۶۷٪ رسید / موفقیت‌های استعمار ناشی از پیشرفت در دریانوردی، صنعت و فنون نظامی بود / در سده ۱۷ و ۱۸ بزرگ‌ترین برده‌داری تاریخ بشریت رقم خورد / اروپائیان در هجوم به آمریکا نسل‌کشی و از بین بردن ساکنان بومی پرداختند / مجربان و استعمارگران هر دو آشکاراند.

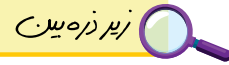
قدیم

زیرزمین

مهم‌ترین ویژگی استعمار قدیم چیست؟

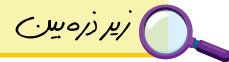
پیشرفت استعمار در فاصله قرن ۱۵ تا ۱۹ ناشی از چیست؟

قرن ۲۰ / با استفاده از ظرفیت‌های ایجاد شده در استعمار قدیم از **مجربان بومی** و داخلی استفاده می‌کردند / از **کودتای نظامی** استفاده می‌کردند: کودتای انگلیسی ۳ اسفند ۱۲۹۹ رضاخان و کودتای آمریکایی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ محمدرضا شاه از نمونه‌های موفق و کودتای انگلیسی - آمریکایی نوژه از نمونه‌های شکست‌خورده / کنترل بازار و سیاست کشورهای دیگر را توسط قدرت اقتصادی و نهادها و سازمان‌های بین‌المللی در دست می‌گیرد / **مجربان آشکار و استعمارگران پنهان بودند.**

دو نمونه از کودتاهای موفق را بنویسید.

ابزارها و ظرفیت‌های فرهنگی و علمی به‌ویژه رسانه و فناوری اطلاعات به کار گرفته می‌شود / **هویت فرهنگی** دیگر کشورها را مورد هدف قرار می‌گیرد (لایه‌های عمیق) / ترویج باورها و عقاید فرهنگ غرب / گسترش و سلطه فرهنگ غرب بر همه جهان: جهانی شدن / **مجربان و استعمارگران هر دو پنهان**

مهم‌ترین ویژگی استعمار فرانو بنویسید؟

منظور از جهانی شدن چیست؟

نو

فرانو

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: هر کدام از موارد زیر به چه مفهومی اشاره دارد؟

(الف) از طریق اشغال نظامی جوامع ضعیف شکل می‌گیرد (.....)

(ب) هویت فرهنگی کشورهای دیگر را هدف قرار می‌دهد (.....)

بوم‌می که برتری مطلق فرهنگ غرب را پذیرفته باشند هویت خود را در **حاشیه جهان غرب** دست‌وپا می‌کنند و مسیری را که غرب برای آنان ترسیم کرده دنبال می‌کنند.

درس چهارم - نمونه‌های فرهنگ جهانی ۲

اسلام، **تکوین یک فرهنگ جهانی** را در دستور کار خود قرار داده است.

عقل در فرهنگ اسلام **زیباترین و محبوب‌ترین** مفلوق فراوان است.

عقاید و ارزش‌ها با پذیرش انسان‌ها به **عرصه فرهنگ بشری** راه می‌یابند.

مراحل گسترش فرهنگ اسلام:

(۱) عصر نبوی (۲) دوران خلافت (۳) دوران استعمار (۴) عصر بیداری اسلامی

➤ عصر نبوی:

✚ قبل از ظهور اسلام، وجود فرهنگ جاهلی قبیله‌ای.

✚ شمال غربی عربستان تحت نفوذ و سلطه امپراتوری روم و جنوب شرقی تحت تأثیر و سلطه شاهنشاهی ایران.

- ✚ در چنین شرایطی خداوند پیامبر را برای تبلیغ توحید و گسترش فرهنگ اسلامی برانگیخت.
- ✚ پس از ۱۳ سال دعوت و مقاومت در برابر فشارهای نظام قبیله‌ای حکومت اسلامی را تشکیل داد.
- ✚ طی ۱۰ سال حکومت موانع سیاسی پیش روی اسلام را از بین برد.
- ✚ در سال نهم هجرت گروه‌های مختلف برای پذیرش اسلام آمدند.
- ✚ پیامبر در حالی رحلت نمود که نامه دعوت برای روم و ایران فرستاده بود.

زیر زره بین

پیامبر (ص) در چه شرایطی حکومت اسلامی را شکل داد؟

➤ دوران خلافت

- ✚ از زمان رحلت رسول خدا (ص) آغاز شد.
- ✚ خلافت امویان، عباسیان، عثمانیان
- ✚ تا فتح مکه (سال هشتم هجری) به طور آشکارا در برابر اسلام مقاومت آشکار می‌شد از آن پس در پوشش نفاق خزیده بود.
- ✚ اقتدار جامعه اسلامی در چارچوب مناسبات قومی و قبیله‌ای سازمان پیدا کرد.
- ✚ عقاید و ارزش‌های جهان اسلام به کوشش عالمان مسلمان از مرزهای جغرافیایی و سیاسی عبور کرد.
- ✚ بر قدرت‌های سیاسی تأثیر گذاشت.
- ✚ فرهنگ اسلام به دلیل قدرت و غنای خود فرهنگ‌های مهاجم را در خود هضم و جذب می‌کرد و یا دست کم آنان را ناگزیر می‌ساخت در ظاهر از مفاهیم و ارزش‌های دینی استفاده کنند.
- ✚ قدرت‌هایی مانند سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغولان، عثمانی و ... مانع از آن شد تا ظرفیت‌های فرهنگ اسلام و ارزش‌های اجتماعی آن به‌طور کامل آشکار شود.

زیر زره بین

دوران خلافت از چه زمانی آغاز شد؟

فرهنگ اسلام در مواجهه با فرهنگ دیگر چگونه برخورد می‌کرد؟

➤ دوران استعمار

- ✚ دولت‌های استعمارگر غربی بخش‌های مختلف جوامع اسلامی را تحت نفوذ و سلطه خود قرار دادند.
- ✚ قدرت نظامی و صنعتی استعمارگران، رجال سیاسی و دولتمردان جوامع اسلامی را مقهور خود ساخت.
- ✚ قدرت سیاسی تا قبل از استعمار: ریشه در مناسبات قومی و قبیله‌ای داشت.
- ✚ قدرت سیاسی در دوران استعمار: از طریق سازش با دولت‌های غربی با قدرت استعمارگران پیوند خورد.
- ✚ استبداد ایلی - قومی به استبداد استعماری تبدیل شد.
- ✚ استبداد قومی - تاریخی: به رغم هویت غیراسلامی خود به دلیل اینکه پشتوانه‌ای خارج از جغرافیایی جهان اسلام نداشت از رویارویی مستقیم با جهان اسلام دوری می‌گزید و با رعایت ظواهر اسلامی ظاهر دینی خود را حفظ می‌کرد.
- ✚ استبداد استعماری: در سایه قدرت و سلطه جهان غرب عمل می‌کرد در جهت گسترش نیازهای اقتصادی و فرهنگی جهان غرب چاره‌ای جز حذف مظاهر فرهنگی اسلامی نداشت.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: تفاوت استبداد ایلی و قومی با استبداد استعماری را بنویسید.

عصری‌داری اسلامی

- ✚ در مقابل نفوذ و سلطه فرهنگ غرب مقاومت‌هایی شکل گرفت.
- ✚ متفکران مسلمان خطرات سلطه فرهنگ غرب را گوشزد می‌کردند.
- ✚ انقلاب اسلامی نقطه عطفی در بازگشت به فرهنگ اسلامی در جهان اسلام است.
- ✚ بسیاری از نخبگان کشورهای اسلامی برای مقابله با استعمار از مکاتب و روش‌های غربی مانند ناسیونالیسم (مجموعه‌ای از باورها و نمادها که دلبستگی و تعلق به ملت، سرزمین، نژاد، قوم و زبان را اصل قرار می‌دهد و صرفاً تعلق خاطر و وابستگی به چنین عناصری را آرمان اساسی انسان‌ها و تعیین‌کننده هویت ملت‌ها می‌داند) یا مارکسیسم (تفکری برگرفته از اندیشه‌های مارکس است که انقلاب طبقاتی (انقلاب کارگران علیه سرمایه‌داران) را تنها راه‌هایی از چنگال نظام سرمایه‌داری و مشکلات آن می‌داند) استفاده می‌کردند.
- ✚ این مکاتب: (۱) وحدت امت اسلامی را مخدوش می‌کردند (۲) مورد حمایت مردمی که از بطن فرهنگ اسلامی بودند، قرار نگرفت.

زیر زره سینه

استفاده از روش‌های غربی در مواجهه با غرب چه پیامدهایی داشت؟

درس ۲ - انسان و ناحیه

۱) انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند:

• انسان‌ها در محیط‌های طبیعی تغییراتی به وجود می‌آورند. آن‌ها برای زندگی و بهره‌برداری از محیط طبیعی از شیوه‌ها و ابزارهای متفاوتی استفاده می‌کنند و در نتیجه، نواحی مختلفی را پدید می‌آورند یا نواحی طبیعی را تغییر می‌دهند.

- ایجاد بازارهای شناور در بانکوک تایلند
 - ایجاد کارخانه‌های بزرگ و کوچک در امتداد محورهای ارتباطی شهر تهران
- ✓ مثال

به وجود آمدن نواحی صنعتی، تهران را به مهم‌ترین قطب صنایع مصرفی کشور تبدیل کرده است.

۲) نواحی به فعالیت‌های انسان‌ها شکل می‌دهند:

• محدودیت‌ها و موانع محیطی موجب می‌شود انسان‌ها برای کنترل محیط و شرایط خاص آن چاره‌اندیشی کنند و به ابداع ابزارهایی بپردازند.

- احداث تونل و پل برای عبور قطار در ناحیه‌ای کوهستانی و برف‌گیر سوئیس
 - به‌کارگیری ماشین برف‌روب مجهز به جی‌پی‌اس جاده‌ای در کانادا
 - استفاده از صفحه‌های خورشیدی در سمنان
- ✓ مثال

۳) نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند:

• نواحی بر روی یکدیگر تأثیر می‌گذارند و همه نواحی به ویژه از نظر اقتصادی، تحت تأثیر یکدیگرند.

- امضای موافقت‌نامه فرهنگی بین ایران و چین
 - واردات نفت ژاپن از ایران
- ✓ مثال

۴) نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند:

• تصمیم‌های یک دولت برای ایجاد ناحیه گردشگری و پارک‌های ملی یا صنعتی و ... می‌تواند موجب حفظ، تغییر یا تخریب نواحی طبیعی و انسانی شود.

- ایجاد جزیره‌های مصنوعی در خلیج فارس توسط دولت امارات متحده عربی
 - پاک‌سازی قومی مسلمانان میانمار توسط دولت این کشور
- ✓ مثال

فاک‌برداری و گل‌آلود شدن وسیع آب به بوم‌سازگان (اکوسیستم) دریایی و آب‌سنگ‌های مرجانی آسیب رسانده است. صاحب‌نظران معتقدند که ساختن جزایر مصنوعی پیامدهای بسیار نامطلوبی برای محیط زیست خلیج فارس دارد.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: گزینه مناسب را انتخاب کنید.

کدام گزینه نشان می‌دهد «نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند»؟

- (۱) بازارهای شناور بانکوک (۲) استفاده از صفحات خورشیدی در سمنان
- (۳) صید ماهی فیلیپین (۴) جزایر مصنوعی امارات متحده عربی در خلیج فارس

پاسخ: گزینه ۴ - جزایر مصنوعی امارات متحده عربی در خلیج فارس

♦ کانون ناحیه، مرزهای ناحیه

- کانون (مرکز) ناحیه مکانی است که بیش‌ترین عوامل وحدت و همگونی در آن وجود دارند.
- هر چه از کانون یک ناحیه دور شده و به طرف مرزها حرکت کنیم به تدریج از عوامل همگونی آن ناحیه کاسته می‌شود.
- ساوان یک ناحیه انتقالی بین جنگل‌های بارانی - استوایی و صحرای بزرگ آفریقا است.

- هر چه به سمت بیابان صحرا پیش می‌رویم، بارندگی کم‌تر و علف‌های ساوان کوتاه‌تر و تنک‌تر می‌شوند و کم‌کم به مراتع مداری با علف‌های کوتاه قد تبدیل می‌گردند که در حاشیهٔ صحرا به علت خشکی هوا، به استپ‌های بیابانی تبدیل می‌شوند.
- مرز آمریکا و مکزیک یک ناحیه انتقالی زبان انگلیسی و زبان اسپانیایی است.
- تعیین مرزهای انسانی (نواحی زبانی و قومی) دشوارتر از مرزهای طبیعی (نواحی خاک) است.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: عبارت درست و نادرست را مشخص کنید.

- تعیین مرز نواحی زیست بوم، راحت‌تر از مرز نواحی قومی و زبانی است.

پاسخ: درست

- قلمرو و وسعت نواحی بسیار متفاوت هستند مانند نواحی روستایی یا اتحادیهٔ اروپا
- مرزهای سیاسی و اداری بر مبنای انتخاب و تصمیم‌گیری انسان‌ها تعیین می‌شوند.
- همهٔ نواحی طبیعی یا انسانی جهان تحت مدیریت نهادهای سیاسی یا اداری قرار دارند.
- شهرها، استان‌ها و کشورها نواحی سیاسی محسوب می‌شوند، زیرا یک نهاد آن‌ها را اداره و مدیریت می‌کند.

درس ۳ - نواحی آب و هوایی

♦ آب و هوا و ناحیه

- **تعریف هوا:** وضعیت گذرا و موقتی هواکره (اتمسفر) در یک محل در مدت زمانی کوتاه
- **تعریف آب و هوا:** شرایط و وضعیت هوایی یک ناحیه در مدت زمان طولانی

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: عبارت مناسب را از داخل پرانتز (کمانک) انتخاب کنید.

- عبارت «امروز هوا آفتابی است»، توصیف (آب و هوا - هوا) است.

پاسخ: هوا

- آب و هواشناسی (اقلیم‌شناسی) یکی از شاخه‌های جغرافیایی طبیعی است.

♦ اهمیت هواکره

- بخش‌های مختلف محیط زندگی انسان
 - اتمسفر (هواکره)
 - هیدروسفر (آب‌کره)
 - لیتوسفر (سنگ‌کره)
 - بیوسفر (زیست‌کره)
- هوا مخلوطی از گازهای مختلف (نیتروژن ۷۸٪، اکسیژن ۲۱٪، سایر گازها ۱٪) می‌باشد که تا ۳۰۰۰ کیلومتری اطراف سیارهٔ زمین را فراگرفته است.
- تغییرات آب و هوایی در لایه زیرین اتمسفر یعنی در «وردسپهر» (تروپوسفر) به وجود می‌آید.

♦ چرا نواحی آب و هوایی به وجود می‌آید؟

- نور خورشید مهم‌ترین منبع انرژی برای زمین و عامل اصلی به وجود آمدن ویژگی‌های آب و هوایی در نواحی مختلف زمین است.
- مایل بودن محور زمین بر مدار گردش انتقالی آن به دور خورشید موجب می‌شود که طی حرکت وضعی و انتقالی، وسعت منطقهٔ تاریک و روشن و طول روز و شب و فصول مختلف سال در نواحی مختلف و در نیم‌کرهٔ شمالی و جنوبی متفاوت باشد.

- از دریافت نامساوی انرژی خورشید بر سطح زمین، مناطق گرم، معتدل و سرد پدید می‌آید.
- نواحی استوایی منبع بزرگ ذخیره گرما و سرچشمه جریان‌های دریایی آب گرم در اقیانوس‌ها هستند.

- ارتفاع
- دوری و نزدیکی به اقیانوس‌ها و دریاها
- عبور جریان‌های دریایی آب گرم و آب سرد
- جهت و شیب ناهمواری‌ها

• عوامل مؤثر بر دمای یک مکان

◆ فشار

- فشار هوا نیروی وارد شده از طرف هوا بر یک واحد از سطح زمین است که مقدار آن در سطح دریای آزاد برابر با وزن ستونی از جیوه به ارتفاع ۷۶ سانتی‌متر است.
- واحد اندازه‌گیری فشار هوا، هکتوپاسکال است.
- در نواحی گرم با فاصله گرفتن مولکول‌های هوا، از وزن و فشار هوا کاسته می‌شود و یک مرکز کم فشار ایجاد می‌شود که در آن فشار هوا به سمت مرکز ناحیه کم می‌شود.
- در نواحی سرد، مولکول‌های هوا به هم نزدیک شده و وزن و فشار هوا افزایش می‌یابد و یک مرکز پر فشار ایجاد می‌شود که در آن فشار هوا به سمت مرکز ناحیه افزایش می‌یابد.
- باد بر اثر جابه‌جایی هوا از سمت فشار زیاد به سمت فشار کم ایجاد می‌شود

◆ توده هوا و جبهه هوا

- **توده هوا:** حجم وسیعی از هوا که از نظر دما و رطوبت، در سطح افقی تا صدها کیلومتر ویژگی‌های یکسانی داشته باشد.
- **جبهه هوا:** به مرز بین دو توده هوای مجاور گفته می‌شود که یک منطقه گذرا یا تغییر از نظر دما یا فشار در مرزهای آن‌ها پدید می‌آید.
- برخورد توده‌های هوا با یکدیگر، موجب ناپایداری هوا و در صورت دارا بودن رطوبت، موجب بارندگی می‌شود.
- یکی از مهم‌ترین جبهه‌های هوا، جبهه قطبی است که بین هوای سرد قطب و هوای گرم استوایی در منطقه معتدله تشکیل می‌شود.

◆ کمربندهای فشار و گردش عمومی جو

- پراکندگی کانون‌های فشار بر روی کره زمین، از عوامل مهم گردش عمومی هوا و تغییرات آب و هوایی نواحی است.
- جهت وزش باد بر اثر حرکت وضعی زمین و نیروی کوریولیس در نیم‌کره‌ها به سمت غرب و شرق منحرف می‌شود.
- در منطقه استوایی و در ناحیه معتدله در حوالی عرض ۶۰ درجه، کانون فشار کم و در منطقه قطبی و منطقه جنب حاره‌ای (اطراف مدار رأس‌السرطان و رأس‌الجدی تا مرز منطقه معتدله یعنی $۵^{\circ} / ۶۶ - ۳۳^{\circ}$ شمالی و جنوبی) کانون پر فشار شکل می‌گیرد.
- در منطقه معتدله در حوالی عرض جغرافیایی ۶۰ درجه، به دلیل وسعت خشکی‌ها در نیم‌کره شمالی و وسعت آب‌ها در نیم‌کره جنوبی تغییراتی در فشار مناطق بروز می‌کند.

- به طوری کلی وقوع بارش در یک ناحیه به دو عامل بستگی دارد
 - ۱- وجود هوا مرطوب
 - ۲- عامل صعود

- انواع بارش
 - **بارندگی همرفتی:** مربوط به نواحی استوایی و بارش بهاری بیشتر از این نوع‌اند.
 - **بارندگی جبهه‌ای (سیکلونی):** ناشی از برخورد توده‌های هوا
 - **بارندگی کوهستانی (ناهمواری):** ناشی از برخورد با کوه‌ها و صعود هوا به بالا

شاهد کنید

نهایی خرداد ۱۴۰۳: با توجه به توضیح داده شده، نوع بارش را مشخص کنید.
 الف) صعود هوای مرطوب بر اثر گرم شدن و ایجاد بارش‌های بهاری:
 ب) بارندگی ناشی از برخورد توده‌های هوا:
پاسخ: الف) بارندگی همرفتی ب) بارندگی جبهه‌ای (سیکلونی)

♦ طبقه‌بندی نواحی آب و هوایی

- معیارهای تقسیم‌بندی آب و هوایی کوپن
 - بارش
 - دما
 - پوشش گیاهی

علامت آب و هوا	نام آب و هوا	دما	بارش	پوشش گیاهی
A	استوایی (گرم و مرطوب)	هیچ ماهی سردتر از $+18^{\circ}\text{C}$ نیست	بارش در تمام سال	مناسب برای جنگل‌های بارانی استوایی
B	خشک	اختلاف دما زیاد است	کمبود بارش	نامناسب برای رویش گیاه
C	معتدل	سردترین ماه بین $+18^{\circ}\text{C}$ تا -3°C است	بارش در دوره سرد سال بیشتر از دوره گرم	مناسب برای جنگل‌های خزان‌دار
D	سرد	سردترین ماه زیر -3°C است	بارش تابستان بیشتر از زمستان	مناسب برای جنگل‌های مخروطی سرد سبزی
E	بسیار سرد (قطبی)	هیچ ماهی بیش از 1°C نیست	کمبود بارش	نامناسب برای رویش گیاه

♦ بیابان‌ها

- انواع مناطق خشک
 - بیابان (بارندگی کم‌تر از ۵۰ میلی‌متر در سال)
 - بسیار خشک (نیمه بیابانی) (بارندگی ۱۰۰-۵۰ میلی‌متر در سال)
 - خشک (بارندگی ۲۵۰-۱۰۰ میلی‌متر در سال)
 - نیمه خشک (بارندگی ۴۵۰-۲۵۰ میلی‌متر در سال)

- دو ویژگی مهم بیابان
 - ۱- کمبود بارش
 - ۲- تبخیر زیاد

- انواع بیابان
 - بیابان‌های گرم
 - در نواحی مجاور مدار رأس السرطان و رأس الجدی
 - مثال: صحرای بزرگ آفریقا، دشت لوت، تار
 - بیابان‌های سرد
 - در عرض جغرافیایی بالا یا در ارتفاعات زیاد
 - مثال: ترکستان، تکله ماکن، گبی، پاتاگونی

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: درست و نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

- گرم‌ترین نواحی در مجاورت خط استوا قرار دارند.

پاسخ: نادرست (گرم‌ترین نواحی جهان در مجاورت مدار رأس السرطان و رأس الجدی قرار دارند).

۱- استقرار مرکز پر فشار جنب حاره‌ای

مثال: صحرای آفریقا، دشت لوت

۲- دوری از منابع رطوبت و شکل و جهت ناهمواری‌ها

مثال: بیابان گبی و تکه ماکان

• علل ایجاد بیابان

• جریان‌های آب سرد که از قطب به سمت نواحی استوایی در حرکت‌اند، صعود کردن هوا را تشدید و تقویت می‌کنند و موجب بیابانی شدن این نواحی می‌شود.

مقارمه

طبق برنامه اعلامی آموزش و پرورش ، ۲/۵ نمره از ۲۰ نمره امتحان نهایی خردادماه از درس ۲ می باشد که در امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳ ، ۰/۲۵ نمره از این فصل به صورت سؤال چهار گزینه ای ، ۰/۲۵ نمره جای خالی ، ۰/۵ نمره سؤال مربوط به شکل و ۱/۵ نمره پاسخ دهید بوده است.

مشاوره

در این فصل توجه به مفاهیم عبارت ها بسیار مهم است.

زیر زره بین

نکات مطرح شده در شکل ها و نمودارها به اندازه نکات متن درس مهم هستند.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: گزینه صحیح را انتخاب کنید.

- کدام یک از گزینه های زیر شایع ترین محصولات ترا ریخته نیست؟

- (۱) کلزا (۲) سویا (۳) پنبه (۴) نیشکر

پاسخ: نیشکر

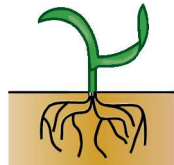
نهایی خرداد ۱۴۰۳: جا خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- خاک در تامین آینده پایدار و غذایی نقش دارد

پاسخ: امنیت

نهایی خرداد ۱۴۰۳: تصویر روبه رو کدام روش حذف آلودگی خاک را نشان می دهد؟

پاسخ: گیاه پالایی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: روستاییان یک منطقه با استفاده از فضولات کرم خاکی، کودی برای تقویت مزرعه خود تولید کردند، کود تولید شده و نوع کشاورزی آن ها را در اصطلاح چه می نامند؟

پاسخ: کود زیستی - کشاورزی ارگانیک

نهایی خرداد ۱۴۰۳: بعد از احداث کارخانه لوازم آرایشی در کنار مزرعه ای، محصولات آن زرد شده است:

الف) کدام عنصر باعث بروز این پدیده است؟

ب) این عارضه چه نام دارد؟

پ) مصرف محصولات این مزرعه چه عوارضی برای مصرف کنندگان ایجاد می کند؟ (۲ مورد)

پاسخ: الف) نیکل

ب) کلروز

پ) مشکلات دستگاه تنفسی - اختلال در سیستم ایمنی - سرطان

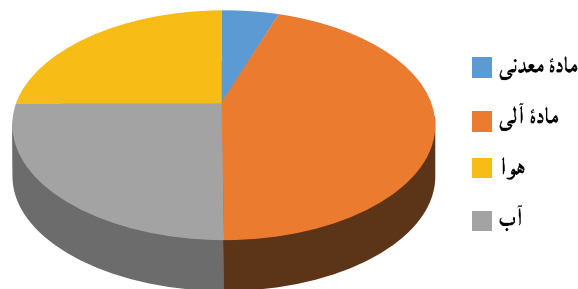
درس دو (خاک، بستر زندگی)

خاک از دو بخش مواد معدنی و آلی تشکیل می‌شود.

♦ اهمیت خاک:

♦ ترکیبات خاک:

بخش معدنی خاک: از انواع کانی‌ها تشکیل شده است.

- در ساختار این کانی‌ها انواع عناصر مانند سدیم، کلسیم، پتاسیم و ... به کار رفته است.
- گرچه این عناصر برای حفظ ویژگی خاک و حاصل‌خیزی آن برای کشاورزی لازمند، گاهی افزایش غلظت آن‌ها موجب شور شدن، قلیایی شدن یا شور قلیایی شدن خاک می‌شود. از این رو کشاورزان باید گیاهان مناسب با این نوع خاک‌ها را انتخاب کنند.

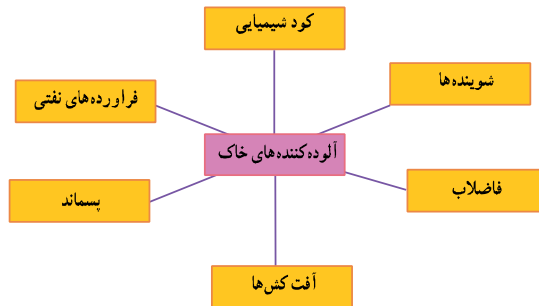
مواد آلی خاک: یکی از مقادیر کیفی در سلامت خاک‌اند و در حاصل‌خیزی خاک‌های کشاورزی بسیار اهمیت دارند.

♦ از دست رفتن خاک خوب:

عواملی که توان تولید خاک را تحت تأثیر قرار می‌دهند:

- فرسایش، آلودگی، غرقابی شدن، بیابان‌زایی، شور شدن، تغییر کاربری زمین‌ها (تبدیل مزرعه‌ها، مرتع‌ها، باغ‌ها و جنگل‌ها به مناطق مسکونی، صنعتی و ...)، چرای بی‌رویه، گرد و غبار، آتش‌سوزی و فعالیت‌های صنعتی

♦ آلوده کننده های خاک:

♦ آلاینده های خاک:

آلاینده‌ها به صورت غیرمستقیم و از طریق گیاهان یا به صورت مستقیم از طریق استنشاق یا جذب پوستی روی سلامت انسان و جانوران تأثیر می‌گذارند. این آلاینده‌ها پس از ورود به بدن موجودات زنده، فعالیت دستگاه‌های مختلف بدن را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

♦ عنصر کادمیوم:

کادمیوم از طریق فاضلاب صنایع رنگ‌سازی، پلاستیک‌سازی، باتری‌سازی، عکاسی، کارخانه‌های ذوب فلزات، کودهای فسفردار و سوخت‌های فسیلی وارد خاک می‌شود. این عنصر به آسانی به وسیله گیاه قابل جذب است و باعث بالا رفتن فشار خون و نارسایی کلیه‌ها در انسان می‌شود.

♦ عنصر نیکل:

نیکل از عناصری است که در صنایع فولاد و فلزات، رنگ‌سازی، لوازم آرایشی و ادوات برقی از آن استفاده می‌شود. با توجه به این که نیکل می‌تواند به راحتی توسط گیاه جذب شود و مسمومیت شدیدی ایجاد کند، سبب زرد شدن گیاهان (کلروز) می‌شود. برخی از آثار آلودگی نیکل، مشکلات دستگاه تنفسی، اختلال در سیستم ایمنی و انواع سرطان‌ها در انسان است.

♦ پیشگیری از آلودگی خاک:

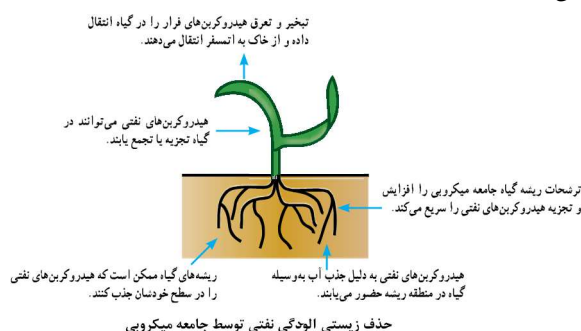
برای پیشگیری از آلودگی خاک، باید از ورود انواع آلاینده‌ها مانند فاضلاب، پسماند و آلاینده‌های گازی به خاک جلوگیری کرد.

♦ اثر ورود آلاینده‌ها در خاک:

زمانی که غلظت آلاینده‌ها در خاک بیشتر از مقدار استاندارد باشد، خاک آلوده محسوب می‌شود و آثار سوء بر سلامتی انسان و یا سایر موجودات زنده می‌گذارد. در صورتی که میزان آلاینده‌ها بیش از مقدار استاندارد باشد، ابتدا باید منبع آلاینده حذف و سپس اقدام به برطرف کردن آلودگی خاک کرد.

♦ تجربه‌های موفق در حفاظت خاک:

رفع آلودگی خاک فرایندی طولانی مدت و پرهزینه است و به روش‌های مختلف شیمیایی، فیزیکی و زیستی انجام می‌گیرد. کم هزینه‌ترین و کم خطرترین این روش‌ها حذف زیستی آلودگی است که معمولاً به وسیله برخی از موجودات زنده صورت می‌گیرد و آن را زیست‌پالایی می‌گویند. گیاه‌پالایی رفع آلودگی خاک توسط گیاهان است.

♦ تجربه موفق در ایران:

در سال ۱۳۹۱ بزرگ‌ترین سایت پاک‌سازی خاک‌های آلوده به مواد نفتی پس از اخذ مجوزهای لازم از سازمان محیط زیست استان چهارمحال و بختیاری در منطقه اصفهان احداث شد. از آن زمان تا کنون خاک‌های آلوده به مواد نفتی با روش زیستی پاک‌سازی می‌شوند.

♦ تجربه موفق در ژاپن:

در بسیاری از کشورهای دنیا، قوانینی برای پیشگیری، حفاظت و رفع آلودگی از خاک وجود دارد. در کشور ژاپن به دلیل آن که زمین کافی وجود ندارد، حفظ خاک دارای اهمیت ویژه‌ای است. از این رو در این کشور، قوانین بسیار سخت‌گیرانه‌ای وجود دارد؛ به طوری که با آلوده‌کنندگان و تخریب‌کنندگان خاک برخورد قانونی می‌شود.

♦ امنیت غذایی:

امنیت غذایی به معنای دسترسی همه افراد به غذای کافی و مناسب است. ایمنی غذایی نیز به مفهوم حفظ و نگهداری غذا از هر آلودگی است، این دو تعریف شامل مزرعه تا سفره می‌شود.

♦ محصولات غذایی تراریخته:

در دو دهه اخیر، مهندسی ژنتیک با استفاده از علم زیست فناوری موفق به تولید محصولات تغییر یافته ژنتیکی یا تراریخته (تراژن) در جهان شده است. در این روش ژن‌های جدیدی به یک موجود زنده منتقل می‌شود تا صفات مورد نظر به دست آید. مواد غذایی تراریخته از دهه ۹۰ میلادی وارد بازار مصرف شده است. شایع‌ترین محصولات تراریخته سویا، ذرت، پنبه و کلزا هستند.

♦ مزیت محصولات ترا ریخته:

از مزیت‌هایی مانند افزایش تولید محصولات زراعی، عدم نیاز به آفت‌کش و علف‌کش، جلوگیری از آلودگی خاک به دلیل کاهش مصرف سموم دفع آفات نباتی، افزایش تنوع ژنتیک در گیاهان زراعی و باغی برخوردارند. البته بعضی بر این باورند که این محصولات می‌توانند آثار زیان‌باری برای سلامت انسان و تنوع زیستی داشته باشند. به همین علت سازمان بهداشت جهانی و سازمان خواروبار جهانی تأکید می‌کنند محصولات تراریخته پس از اطمینان از بی‌خطر بودن برای سلامت انسان و محیط زیست، قابل مصرف‌اند.

♦ کود:

گیاهان، مواد غذایی مورد نیاز خود را از خاک به دست می‌آورند و بدین ترتیب مواد غذایی خاک کاهش می‌یابد. کشاورزان و باغداران برای جبران این کاهش، یکی از انواع کودهای زیستی یا شیمیایی را به کار می‌برند.

♦ مضرات استفاده از کودهای شیمیایی:

استفاده از کودهای شیمیایی و آفت‌کش‌ها آلودگی آب، خاک و هوا را به دنبال دارد. همچنین کودهای شیمیایی علاوه بر آسیب رساندن به محیط زیست، موجب کاهش حاصلخیزی خاک و عدم ایمنی غذایی می‌گردند. آلودگی ناشی از کودها بر سلامت انسان نیز اثر می‌گذارد.

♦ کمپوست:

یکی از انواع کودهای زیستی است که از تجزیه پسماند مواد غذایی، باقی‌مانده گیاهان پس از برداشت محصول، فضولات و زواید غیرقابل مصرف دامی به دست می‌آید.

ورمی کمپوست نیز یک کود زیستی است که از فضولات کرم خاکی حاصل می‌شود.

♦ دلیل استفاده از کودهای زیستی:

در دهه‌های اخیر به دلیل آشکار شدن آثار سوء مصرف بی‌رویه کودهای شیمیایی و قیمت بالای آن‌ها، استفاده از کودهای زیستی در کشاورزی مطرح شده است. در کشاورزی ارگانیک با استفاده از کودهای زیستی سلامت خاک، گیاه، انسان و سیاره زمین تأمین می‌شود.

در این نوع کشاورزی از مواد شیمیایی و سموم دفع آفات در شرایط خاص و به مقدار محدود به کار می‌رود.

♦ کشت گلخانه‌ای:

تأمین غذا به دلیل بارندگی کم و نامنظم و وضعیت بحرانی منابع آب و خاک مشکل مهمی است که یکی از راه‌حل‌های آن کشت گلخانه‌ای است. نابودی آفات و بیماری‌ها با روش‌های زیستی و کاهش مصرف سموم در گلخانه‌ها، باعث افزایش کیفیت محصول، حفظ محیط زیست و همچنین افزایش صادرات می‌شود.

نام درس	مسئول درس	گروه طراحی و بازنگري	مسئول تايپ
فارسي	ميرعلي حسيني	ميرعلي حسيني، اكرم صالحى نيا	محمد وزير زاده
دين و زندگى	مجيد فرهنگيان	مجيد فرهنگيان، محمدرضا فرهنگيان	مسئول ويراستاران
رياضى و آمار	مصطفى ديدارى	مصطفى ديدارى	ريحانه غالبى
جامعه شناسى	آزيتا بيدقى	آزيتا بيدقى، عليرضا مختارى	
انسان و محيط زيست	ليلا راز	ليلا راز	
جغرافيا	بهروز يحيى	بهروز يحيى	
ويراستاران (به ترتيب حروف الفبا)			
فاطمه باقرزاده، پريا بيرامى، زهرا تلخايى، ريحانه چاوشى، ياسمين سپهرى، ريحانه سليمانى، زهرا شاه محمدقاسمى، ستايش عسگرى، نرگس عبداللهى، نسترن فاخه، كيميا صفى، پارسا طاهرى منزله، مائده محمدپور، پريناز نجفلى			

مسئول دفترچه: عرفان جاليزى

